

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI KÖZLÖNY

SZERKESZTŐSÉG: Debrecen,
Révész-tér 2. szám. (Kistemplom.)

KIADÓHIVATAL: Debrecen,
Kálvin-tér 17. szám. (Püspöki hivatal.)

Megjelenik minden vasárnap. Előfizetési ár 1 évre 12'—pengő.
Postatakarékpénztári csekkszám: 43,916

FŐSZERKESZTŐ: D. Dr. RÉVÉSZ IMRE. FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ: URAY SANDOR.

A REFORMÁCIÓ ÜZENETE ÉS PARANCSA

(Máté 10 : 32—33.)

Október 31-én meg kell hallanunk a reformáció üzenetét : az Isten cselekvő Isten. Ellenünkre vagy velünk, de mindig cselekszik. Megpróbálhatja az ember dicsőségét csorbítani, uralmát szűkíteni, Igéjét eltakarni, az Evangélium világosságát elködösíteni, annak a balga hitnek az odújába bújni, hogy az Isten van miérettünk, nem pedig mi az Istenért — feltétlenül megtapasztalja azonban, hogy az Isten cselekszik és romba dönti az emberalkotta hamis hiedelem várát.

Isten hatalmas cselekedetének műve 1517 október 31. A reformátorokat felhasználta arra, hogy rajtuk keresztül mutassa meg újjászülő kegyelmét, új pünkösdkor teremtő erejét. Az első pünkösdkor megalapította, a második pünkösddel megmentette a hanyatló Egyházat. „A reformáció az Egyház helyreállításáért harcolt ; azért az igaz Egyházért mondja reformátorunk, Kálvin János, hogy minden hívő embernek anyja, mert hozzá vannak fűzve Istennek minden ígéretei és vigasztalásai s kivüle bünbocsánatot és üdvösséget nem remélhetünk” (Makkai). A reformációval az örök s egyetlen Fundamentumra visszahelyezett Egyház megkezdte azután a maga lélekmentő és Isten dicsőségét munkáló szolgálatát. Ami benne emberi lett és mint emberi elhatalmasodott, mindazt kijűjta az Úr a második pünkösöd zúgó szelével.

Mi lett volna az Egyház tagjaival, közelebről : ezzel a reménytelenségbe zuhant magyarsággal, ha Isten nem cselekszik a reformátorok által s ezen a letarolt földön nem járnak követségében a magyar reformátorok ? Ugyanaz, ami naplámadat nélkül történe.

Istennek azért a hatalmas cselekedetéért, amit a reformációban véghezvitt, nem a reformátoroknak adunk dicsőséget, hanem egyedül a Szentháromság egy örök Istennek, aki előtt mély hálaadással borulunk le a reformáció áldásaiért s engedelmes eszközül ajánljuk magunkat Neki, hogy rajtuk keresztül is cselekedjék. Mindent oda-helyezünk az Isten uralma alá, legelső sorban : önmagunkat. Meghajlunk az Egyház egyedüli Urának : a Jézus Krisztusnak parancsa előtt : tégy vallást Rólam ! — amely egyben a reformáció parancsa is s engedelmes és hálás életünk vallástétel az örök Megtartóról és Királyról, aki uralmát nem osztja meg senkivel.

A reformátorok vallást tettek arról a Krisztusról az emberek előtt, aki által van menetelünk az Atyához, mivel megismerték : „nincsen senkiben másban idvesség : mert nem is adatott emberek között az ég alatt más név, mely által kellene* nekünk megtartatnunk” (Csel. 4 : 12). A Benne vett hit az idvesség feltétele (Csel. 16 : 31). Vallást tettek arról, hogy egyedül Isten kegyelméből a Jézus Krisztusba vetett hit által igazulunk meg, nem pedig cselekedetektől, hogy senki ne kérkedjék. Vallást tenni pedig azért tudtak, mert megtalálták Krisztust a leláncolt Biblia porlepett lapjain. Ezért tartották magasra az elrejtett Evangéliumot, mint járadó és lankadó harcos sereg előtt a zászlótartó a zászlól. A reformátorok vallástétele : régi, örökkévaló, kijelentett, de eltemetett igazságok aranyainak napvilágra hozatala volt. A reformáció megszületése és térhódítása azonban nem az Ember győzelme, hanem az Evangélium diadala.

A reformátorok a megismert Evangéliummal félreállhattak volna, mint sokan teszik ezt napjainkban, mert nem vállalják a vallástétel következményét s engedik, hogy a közvélemény pótolja az igazi hitet — de ők Péterrel együtt azt vallották : „Istennek kell inkább engedni, hogynem az embereknek” (Csel. 5 : 29). Amiért könyörögtek : „Uram Jézus, vedd le rólam azt, ami az enyém, t. i. az én bünömet és add nekem azt, ami a Tiéd : a Te igazságodat” (Luther) arra vallástételükkel segítették a szomjas lelkek százezreit.

A reformáció parancsa ma is a régi : tegyünk vallást Krisztusról ! A hívő református ember maradék nélkül igyekszik is teljesíteni ezt a parancsot.

Lehet-e azonban vallást tenni ma a Szentháromság egy örök Istenről, amikor minden zuhanó bomba, szétdukt otthon, gyilkos golyó és pusztító tank a bün erejéről, hatalmáról és uralmáról beszél ? Lehet-e ma vallást

tenni, amikor a nyomorúság, a félelem, az aggodalmaskodás, a könny és a vér fájdalmas ténye mellett összezsugorodni látszik a nemzeti bűnbánat, a megtérés és újjászületés szükségessége?

Erre csak azt felelhetjük, hogy kiváltképpen ma lehet, amikor ez a borzalmas háború világosan mutatja az Isten ítéletét s azt az igazságot, hogy egyedül az Isten kegyelme tarthat meg bennünket. Soha nem volt nagyobb szükség az Evangéliumra, az Igére, az Egyházra, mint ma.

Reformátori bátorsággal kell azért vallást tenni a reformáció népének s hirdetni az Isten felségjogát, a Krisztusban megjelent idvezítő kegyelmét, igazságát és szeretetét. Hirdetni az örök reformáció szükségességét, amelynek csak kezdete 1517 október 31. de folytatásának kell lenni napról-napra mind az időknek végéig, mert az emberélet középpontja senki és semmi más nem lehet, egyedül az Isten. Kinek az élete ne szorulna e tekintetben reformációra?

A vallástételnek feltételei is vannak. Csak akkor tehetünk vallást a Szentháromság egy örök Istenről, ha életünk és cselekedeteink zsinórmértéke a Szentírás, ha már valóban követjük Jézust, ha életünket önként odaadjuk az Isten uralma alá s egyellen szenvedélyünk: Isten dicsőségének növelése.

A reformáció népét erre kötelezi a reformáció. E nélkül ünneplése is göröglüz.

A reformáció üzenete a legnagyobb vigasztalás ma a létért küzdő magyarság, a Krisztus harcoló Anyaszentegyháza és az egyes ember számára egyaránt; a reformáció parancsa pedig szent kiváltság, amelyre Krisztus Urunk rólunk való vallástételével jelet majd a mennyei Atya előtt.

Barcza József.

Református keresztyén öntudat

Magas lépcsősor vezet fel e nagyszerű kifejezés megértéséhez.

Már maga az öntudat is magaslati helyen van. Nemcsak az élet legnagyobb csodája, de maga az élet, annak felsőbbrendűségében. Egy gyarló kétlábú lényben — mint az ókori bölcs mondá — kigyul valami csodálatosan fénylő világosság, hogy ő, maga az, aki minden mástól különbözik: önmaga; saját magát, önmagát tudja. Gondolkozik, tehát nem lehet, hogy ne létezzék. Ez lett az újkori bölcséletnek is az alapja Descartes-tal. Oh isteni szikra és fény, az égnek legnagyobb ajándéka! A dicsőségnek és kárhozatnak mennyi lehetőségével és kockázatával! A világnak és az életnek minden csodája kisebb ennél, mert csak az öntudatban lehet reám nézve valósággá minden csoda. Nagy szükség is van az egyéni léleknek e ragyogó tükrére, mert a világban és az életben nincs is semmi, ami ne volna csodálatos, csak az egyik szokatlan, a másik megszokott csoda. A fű növésetől a csillagok járásáig. Az emberi technikát nem is emlegetem, mert azok az angyalok előtt játékszerek, ha ugyan nem ölnek... Sok mindent megérthetünk ugyan, amennyire nekünk kell, de az öntudat Ding an sich-jét, lényegét principialiter, szükségképpen soha meg nem érthetjük. Mégpedig azért, mert senki saját teremtésének a titkára rá nem jöhet. Tehát az ember sem. És a többi teremtmények, amiken az ember olyan fölényel uralkodik? Még a kövek is születnek, mint a gyémánt a hegy belsejében, vagy a lágában, vagy a tenger mélyén. A növények még nagyobb mozgást végeznek célszerűen, s mosolyogni is tudnak a virágjukban, a madár meg már éppen boldog párjával s mégis... halvány segédfogalmaink is alig vannak. Ezékiel mozgó szemes kerekéről, még kevésbé az oroszán orca, kérub orca, sas orca, ember orcának egymásmellettségéről a Teremtő trónja előtt. Évszázadok, vagy évezredeknek van-e még fenntartva a titok nyitja, minémű lélek van az állatban és növényben? Erre rájönni, az lenne a nagy tudomány! De egy bizonyos, mi már intelligens lények vagyunk, akik e tekintetben visszafelé nem eshetünk, kik Istenről gondolkozunk,

öntudatosan résztveszünk munkálkodásában, s amehoz még nem értünk, azt a kontempláció, szemlélődő elmélkedés boldog imádatával nézzük. Az értelem, az intelligencia, mint az öntudat legsajátosabb funkciója, s az emberi szabadságnak is pontos mértéke, legdrágább birtokunk, mert egyenlő az étellel. Az érzések már velejárók, a gondolat zöngéi, színei; mint mindennek a fényben színe is van. Az akarat meg éppen csak automatizmus, melyet a motívumok mázsányi vagy grammnyi vagy együttes súlya indít. A gondolat a nagy világosság és erő, mely robbant és épít világokat, mert Ige...

És mégis ennek az öntudatra gyult léleknek még egy teremtesen, az újjászületésen, a palingenezisen kell átmenni, hogy — keresztyén lehessen. Azaz belépjen a föld legfelső nemesi rendjébe, amely után közvetlenül az angyalok következnek. Különös szóalkotása magyarnak, hogy keresztyén testvériségről beszél és testvéreknek szólít, holott meg van írva, hogy test és vér nem örökölhetsz Istennek országát. A vér vízzé válik sokszor, mikor fiú apát, testvér testvért és rokont megtagad, de a keresztyének soha, ha az egy Úrban vannak. Nagyon kell szeretnünk egymást, ha valóban szeretjük Azt, aki megváltott bennünket. A nagy keresztyén családok, azaz „egyházak” gyermekei miért ne szeretnék egymást? Azért, mert különböző stílusú és beosztású házban laknak, s naponként nem ugyanazt az ételt eszik? Ahány ház és egyház, annyi szokás. Ha a Lélekben élnek, az Istennek „hét lelke”, azaz más-más dicső gondolata valósul meg bennük. Nyíltan mondhatom, hogy pl. a görögkeleti vagy római katolikus atyafiaknak templomai és szokásai nemcsak művészi és muzeális szempontból érdekelnek, de érdekel azzal a megható hűséggel és gazdagsággal kifejlesztett szimbolika, amellyel az érzéket és világít őszinte szívvel az Úr oltárára teszik. És aztán az a sok közös alapvető igazság és gondolat más-más formában és színnel. Egy vezetőszeretpét vívó, országos nevű lelkipásztorunk mondotta, hogy szeret felekezeti közötti összefüveteleken résztvenni, mert valami kis előízét veszi a mennynek, ahol nem lesz felekezet. Magam is énekeltem harminckilenc nemzet keresztyén küldötteivel egy óriás orgona mellett: Örülj, örülj Immánuél, imhol jó Megváltód, oh Izráél!

Az a mostanában sokat emlegetett keresztyén egység máris megvan! Az nem csak szó, beszéd, kegyes óhajítás, hanem tény minden Krisztus hívőben. Csak erősíteni kell. De minek sajnálkozni azon: sok a felekezet. Figyeljük meg és könnyen rájövünk, hogy sokkal, de sokkal kisebb különbség van egy egész sereg protestáns felekezet, mint egy-egy szerzetesrend és egy püspöki udvar elvei és életgyakorlata között. Mikor pedig római katolikus alapítók nagy vagyonokat hagynak református egyházi célokra, mint nemrégen is olvastuk, annak éppen úgy kell örülni, mint szívesen venni azt is, ha fordítva történik. Vagy nem ez az arany szabály? Elvégre is a keresztyén öntudatnak alfája és omegája nem lehet más, mint: ut omnes unum sint. „Egyek legyenek én-bennem.”

A *református keresztyénség* a keresztyénség legmagasabb fejlődési foka. Ha valóban az. Meggyöngyült, elesett, torzó és elfajult állapota bármily fájdalmas, szégyenletes és káros is, de e tekintetben nem számít. A való az, hogy a református irányú keresztyénségben érte el maga a protestantizmus is a legtisztultabb és legaktívabb formáját. Elveink, dogmáink nem megkötöttek, hanem a bibliából időnként korrigáltak és megújulók. Aki „jobbra tanít bennünket, annak engedünk az Úrban”. Ebből következik az az univerzális (egyetemes) látókörünk, hogy minden keresztyén felekezetet „üdvözítőnek” tartunk, mely Jézus Krisztust megváltójának hiszi és követi. Tehát hála Istennek nem mi vagyunk az „egyedül idvezítők”. Vannak korok és népek, fajok és nyelvek, állapotok és helyek, ahol a keresztyénségnek más típusa is jó és megfelelő. Az különleges „szerencse”, kegyelem, ha valaki a református egyházba születel, azt megismerheti és követheti. Ha az általános emberi kultúrát vesszük is, amely szintén a gratia universalis-hoz tartozik, akkor is kitűnik, hogy az emberiség elitjének, elejének nagy része e vallást követi. De nemcsak a felekezeti korlátok fölött vagyunk, hanem a közönséges humánium tekintetében is elől járunk, mert elismerjük létjogosultságát úgy a nagy, mint a kis nemzeteknek, népeknek. Hiszen a kis népek sokszor minőségben többet adnak az emberiségnek. Hasonlóképpen nem vagyunk türelmetlenek, mint különféle kisebb, nagyobb és legnagyobb mozgalmak és irányzatok, melyek maguk mellett nem akarnak élni hagyni mást. Akármilyen bizonyosak vagyunk igazságunkról, nem ölnék érte. Mi tudjuk, hogy a tölgyfán kívül fenyőfa, nyárfa is van a világon, még bokor is, meg virág. S e gondolkozásmódunkkal, mentalitásunkkal mindenesetre közelebb járunk a Teremtőhöz. Érettkorúság, nagykorúság jelei is mindezek. Ez érthető, mert mi 1943 éves keresztyének vagyunk. A keleti egyház csak 1045, a római 1517 éves. Sok minden külső látászat ellenére is azóta alig fejlődtek. (Tehát a „régiegyház” közkeletű beállítása téves.) A reformált eklézsia és hívő azonnal kész minden új jóra, mit az Ige igazol és kíván, mint a mohos derekú nagy fán minden tavasszal új rügyek bomlanak. Mindent, ami csak igaz, jó és szép, képesek vagyunk asszimilálni magunkban. Az indoklás kész: „...semper reformari”. De tökéletesség végső bizonyíték mégis csak a szeretet. Őszintén és fenntartás nélkül szeretünk és boldogítani kívánunk minden embert és pedig

emberi szabadságjogainak (ez lényeges!) meghagyása mellett. Mivel pedig a szeretet a legellenállhatatlannabb hatalom, tehát mi fogjuk meggyőzni a világot. Dehogymi! Rajtunk keresztül és általunk a mi Urunk, kibén hiszünk!

Lehet-e egy ilyen egyházat nem szeretni, nem becsülni, vagy éppen elárulni?!

Dr. theol. Danesházy Sándor.

A reformáció ünnepe napjainkban

Lukács 9 : 51—56.

A reformáció háromszázados évfordulója alkalmából, 1817-ben egyházkerületünk úgy rendelkezett, hogy a szöszéken „a római catholica vallás és annak tudománya se nyilván, se harántékosan ne illetessék”, hanem inkább azért adjunk hálát, hogy Isten a reformáció által „az okos és értelmes istentiszteletre” elsegített. Az egykorú romantikának a dinasztia iránti hiperlojalitása és az akkor uralkodó racionalista világszemlélet kívánta ezt így és az egykorú prédikáció-irodalom tanúsága szerint a lelkipásztorok meg is feleltek ennek a követelménynek. Azután ismét új világ következett, amely meg a liberális haladást írta zászlajára, következőleg reformáció-ünnepi ideológiánk is sietett „modern”-nek mutatkozni és Lutherről, mint a büszke emberi kultúrfejlődés úttörőjéről szónokoltunk, keményen kikelve a „középkori” viszonyok ellen és a semmit sem változott Róma maradisága ellen. Tudjuk, hogy sokáig tartott ez az utóbbi korszak és közbe észre sem vettük, hogy nem számít már ez a világ arra, hogy a keresztyén egyház is szakértelői sorába álljon, hanem egyszer csak azon vettük észre magunkat, hogy keleten rendszerré érlelődtek, hatalmas államalkotó rendszerré, azok a jelszavak, hogy a keresztyénség csak papi találmány, polgári ideológia, ópium a nép számára s a proletárok elnyomója. De jó számba vennünk, hogy nyugaton is a vezéreszme igényével lépett fel a „modern” szót „árja” szóval s a „középkori” megbélyegző kifejezést „zsidó-etruszk” szóval helyettesíteni és fennen hirdetni, hogy e kettő ellentétbe állításának és előbbi érdekei rombolásának a keresztyén egyház a letéteményese a maga Ótestamentomával s rabbinikus Pál apostolával, sőt a keresztyénség protestáns változata sem egyéb, mint a római egyház egyik korcs függvénye s Luther a maga fajtájából kivetkőzött álmodozó csupán.

Ilyen eszmeáramlatok zürzavarában nyilvánvaló, hogy a reformációt ünneplő gondolatmenetünk s szókészletünk kifogyott a korrallal konzseniális eszme-körből. Sőt szomorúan meg kell állapítanunk, hogy a világ nem méltányolta eddigi e téren való szolgálatainkat sem és értésünkre is adta, hogy nem is számít tovább ilyes szakértelői szolgálatainkra. Most látjuk csak, hogy mennyire nem vezetett célhoz, ha a reformáció ünnepén dörgedelmes kirohanásokat teljesítettünk Róma ellen vagy ellenállhatatlan türelmetlenségünket hangoztattuk az úgynevezett „haladás” gátlóival szemben és az „Erős várunk...” erőteljes élénkése sem maradéktalan hatású ma már! De tudnunk kell azt is, hogy Isten szerezte ezt a kiábrándulást a reformáció egyháza számára, mert

így jutunk el az örök „pedagógos“ sokszor sujtoló keze alatt meglátni a reformáció egyházának igazi feladatát, igazi helyzetét, igazi veszedelmét és jövődjének igazi útját! Mostantól fogva „külön utakra“ kell térni a reformáció egyházának: a maga, Isten egyedül az ő számára kijelölt útjára.

Éppen eléggé megtanulhatta az egyház annak szükségességét, hogy feladatai nincsenek e világ változásaihoz kötve, hanem kizárólag neki adatott az az egyetlen feladat, hogy Isten hírnöke, küldöttje legyen arra, hogy helyet csináljon a szívekben, mégpedig minden nép s faj szívében Krisztusnak. Ez a Krisztus az egyház egyetlen Ura s parancsolója és neki váltságáhalála által joga s igénye van minden népekre. Az egyház egyetlen feladata a misszió. Ami felelősséget jelent minden nép, a mi népünk iránt is, mert Krisztus ebben a mi különleges népi-faji tulajdonságokkal megáldott népünk szívében is helyet akar a maga számára. Ezért szerzett, ennek munkálására Isten egyházat, ezért tette erre még alkalmasabbá a reformáció által, ezért szólanak a harangok istentiszteletre, igehallgatásra, sákramentomokkal élésre, ezért adta életét a kereszten. Szólja minden népnek, a magyarnak is: Add nekem a te szívedet! Imé, az ajtó előtt állok s zörgetek!

Ámde, mi a helyzet? Az egyház helyzete kezdetől fogva? „Nem fogadák be őt, mivelhogy ő Jeruzsálembe megy vala.“ A samaritánusok nem fogadták be őt nemzeti-faji és vallási megfontolásból. Ez a keverék-nép nem fogadhatta be azt, aki a tisztafajú zsidóság felé is tartott, sőt amelyik népnek más templomai s más Bibliája volt, mint nekik. De minket, maiakat sem vakíthat el néhány kedvező jel, mint nem is olyan régen, atyáink tisztánlátását még elvette: az egyház s benne Krisztus helyzete ma sem különb ebben a világban! Akik régen az „okos s értelmes“ istentiszteletért rajongtak, később a reformáció áldásait az emberi „haladás“ bizonyosságául használták fel s még később a „szabadgondolkodók“ szervezeteibe tömörültek, ma pedig azt hangoztatják, hogy a Krisztus egyháza a reformációval sem kelt ki abból az állhatatosságából, mellyel a fajilag káros, alacsonyabb rendű értékeket (Minderwertigkeiten) akarja uralomra vinni, egyszóval, aki Jeruzsálem felé veszi az útját: nem fogadható be.

De a mai egyháznak is állandóan kísértője ugyanaz a veszedelem, mint János s Jakab apostoloknál, hogy látva az egyház s benne Krisztus helyzetét, emberi-testi indulatok vesznek erőt rajta. Fellángol a vágy, hogy nem is Krisztus maga bocsáson emésztő tüzet ez eltávolodott világra, hanem, hogy az egyház legyen egy imponáló hatalmi egyház, amely mennyei tüzrel semmisítse meg e Krisztus-tagadó világot! A fajunkat elsőpréssel fenyegető bolsevismussal együtt a Krisztustalan bolsevizmus ellen is keljen fel az egyház. Minthogy pedig ez csak álomnak marad, jelentkezik a másik veszedelem: húzódjon vissza az egyház, hagyja vesztébe rohanni a népet. De ezzel együtt az elszektásodás veszedelme is jelentkezik, aminthogy ezt a belülről elinduló folyamatot éppen eléggé elősegítik a külső, e világi körülmények is.

Melyik utat rendelte hát Isten a reformáció egyháza számára? Az egyetlen utat Krisztus jelölte meg: „Az embernek Fia nem azért jött, hogy el-

veszítse az emberek lelkét, hanem hogy megtartsa.“ Egy büntető-csoda örökre elzárná az üdvösség útját, Ő pedig csak egyet akar: megtartani minden népet! Ezért feszített meg! Az egyház Ura, az Ő küldöttétől, az egyháztól is ezt az egyetlen magatartást várja: határtalan türelmet s határtalan hűséget Őhozá, a határtalan elutasítással, félreismeréssel, hálátlansággal s megvetéssel szemben is. Ez a mindennel dacoló szeretet útja, amely nem engedi a visszahúzódo veszteglést eluralkodni, nem hallgat, hanem beszél, bizonyosságot tesz, mindenkit hív s mindenkit kér, mert a Krisztus szerelme szorongatja ennek az útnak az utasát. Ma is és örökre ez az egyház jövődjének egyetlen útja: a kereszt-hordozás súlya alatt is az Egyház Urát magasztalni s az Ő szabadító hatalmát hirdetni. Ha pedig elnémitatna az egyház, ezen az úton még mindig van ereje, kérni Istentől népünk legnagyobb javát: a lelkek megszabadítását Krisztus által.

Ezt a legboldogítóbb lehetőséget ünnepeljük a reformáció emléknapiján.

(Tiszakürt.)

Dr. Tóth Dezső.

A reformáció évfordulóján

Ha száz meg száz, vagy ezer meg ezer embert megkérdeznék arra vonatkozóan, hogy kiknek az ünnepe az október 31-ike, csaknem kivétel nélkül készek a felelettel: ez a nap a protestáns egyházaknak az ünnepe.

Kétszeresen súlyos tévedés van ebben a feleletben. Az első tévedés onnan származik, hogy a protestáns egyházaknak sarkalatos hittétele az, miszerint az egyháznak csak az lehet az ünnepe, amelyik a Jézus Krisztus életével kapcsolatos. Amint közbenjáró nincs több a bűnös ember, meg a kegyelmes Isten között, hanem egyedül a Megváltó Úr Jézus Krisztus: így ünnep is csak az lehet, amelyik az Ő nevével kapcsolatos. De súlyos tévedés ez az állítás azért is, mert a reformáció fénye az egész világra kiható fény volt és az ma is, mert a reformáció az egész művelt világot mozgásba hozó erő volt és az ma is, aminek mérhetetlen sokat köszönhet maga a római egyház is; de ugyanúgy sokat köszönhet a tudomány, a művelődés, az állam és ezekkel egyetemben az egész világ!

Ennek igazolására elég rámutatni arra az egy tényre, hogy a világtörténelem Újkorát éppen a reformáció idejétől számítja a tudományos világ. Luther, Zwingli, Kálvin bármilyen elmélyedők voltak is a tudásban — bármilyen magasra szárnyalók voltak is a hitben — és bármilyen halállal szembenézni tudó hősök voltak is éppen a Biblia örök igazságaiért való küzdelemben éppenúgy, mint az előreformátorok és máglyákra és gályákra hurcolt követőik, mégis emberek voltak, csak eszközök a világot formáló nagy Istennek a kezében. A reformáció ellenben a XV. század végén és a XVI. század elején sebesen zúgó szélnek zendülése, mégpedig másodszori zendülése volt e világ felett. Ez nyilatkozott meg a reformációban a maga világot megremegtető, egyben világot felszárnyaltató fényességében!

A középkori római egyházra nézve hitben és erkölcsben megrázó mementó volt annak a bibliai örök igazságnak a fényével, hogy „nem adatott nekünk más név, amely által megtartatnánk, mint a mi Urunk Jézus Krisztusnak neve”, a tudomány számára a szabad vizsgálódás káprázata lett azzal a bibliai örök igazsággal, hogy „mindeneket megvizsgáljatok, még a léleknek mélységeit is”, s nem felejtette többé a szellem szárnyalását semmi földre nyugtató erő, az államra nézve az egész feudális, hűbér rendszert összetörő, a népjogokat megépítő, szolgaságból szabadságra vezérlő erő lett az által az Ige által, hogy „ti szabadságra hívatatok” — s így lett a reformáció a *semper reformari debet* világ fejlődését jelentő Igéjével, nemcsak a protestáns egyházaknak, hanem az egész világnak nem ünnepe, de Istentől való kegyelmi ajándéka!

A XX. században, különösképpen pedig a világégésnek e sorsdöntő idejében semmi olyan építően kívánatos dolog sincsen, mint hogy mindnyájan és egyezően megbecsüljük e nagy kegyelmi ajándékot.

Döbbenjen rá végre valahára mindegyik keresztyén egyház arra, hogy egyik a másiknak nem szemben álló fele, hanem a Krisztusban olyan testvére, amelyiknek vállvetve kell építeni a neki adott talentumok szerint az Úr dicsőségét!

Döbbenjen rá végre valahára a tudomány arra, hogy neki a vizsgálódás szabadsága és joga nem azért adatott, hogy csupán a materiális világ titkait kutassa és ez úton porba tiporni igyekezzék mindazt, ami spirituális, ami ethikai, ami magasra szárnyaltató, ami szent és nemes; hanem éppen azért, hogy ez utóbbiakat is megbecsülve váltsa valóra az igazságot: ember küzdj és bízva bízzál!

Döbbenjen rá végre valahára az állam, éppen a népnek e soha nem látott gigászi küzdelmében, hogy az ő rendeltetése és hivatása a népek millióinak szolgálata és boldogítása, hogy jöjjön végre „*a jobb kor, mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán!*”

S döbbenjen rá ez az egész háborúban álló világ, hogy mindnyájan egy Atyának a gyermekei, egymásnak testvérei vagyunk, kiknek a szeretet fényes, és melengető napunk — kiknek az Istenben vetett hitünk a megtartó és jóra vezérlő erőnk — kiknek az ebből fakadó tiszta és nemes erkölcsi életünk minden boldogulásunknak az alapja és ha úgy látjuk, hogy ezek híjával találtattunk: mindig reformáljuk, mindig javítsuk magunkat.

Igy lesz a reformáció kegyelem és áldás mindenik egyházra és az egész embervilágra!

Gyula, 1943 október hó 31.

Harsányi Pál esperes,
az országgyűlés felsőházának tagja.

Hunyadi Ferenc

Ez évben van kétszázéves fordulója *Hunyadi Ferenc* tiszántúli püspök (az akkori államhatalomtól megkövetelt szóhasználat szerint: superintendens) születésének. Értékes egyénisége, de kivált azok az egyházpolitikai események, melyeknek egyik

legnevezetesebb szereplője, egyaránt indokolják, hogy ez évfordulón róla megemlékezzünk.

A Bánfihunyadról származása miatt a Hunyadi nevet először használó *Szabó Ferenc* mezőtelegi prédikátornak a fia; a bihardíószegi pártikulának, majd a debreceni kollégiumnak s végül több svájci egyetemnek a tanulója; debreceni lelkipásztor s az egyházkerületnek előbb helyettes (vice) s aztán fő-(generális) jegyzője. Ha e rövidre fogott életrajzi adatokhoz egyénisége jellemzésül azt is hozzátesszük még, hogy tudós fő, termékeny író, jó szónok, kiváló kátémagyarázó, magyar nyelvész és verselő, általában sokoldalú képesség, már eléggé kiemeltük kora lelkész-nemzedéke sorából. Mindazáltal nem ezek az egyéni értékek tették őt egyházkerületünk egyik nevezetes alakjává (hiszen többé-kevésbé ilyen annak a kornak szinte típusa formálódott valamennyi református lelkipásztora), hanem tették azok a korszakos események, melyeknek alakításában, kiélezésében és — mondjuk meg már itt kerekén: a maga céljaihoz igazításában nagy része van.

Már generális nótárius, mikor az egyházkerület lelkipásztorai és nem lelkipásztor vezetői („a papok és urak”, „az ecclesiasticusok és secularisok”) közt az egyházkormányzó jogok gyakorlása körül régóta húzódó s 1782-ben újult erővel feltámadt viszálykodás, melyet világnézeti különbségek még csak jobban fokoztak, már szinte a gyűlölködés tetőfokára hágott és az alkalomadta kirobbanás felé ért. Az alkalom erre 1791-ben következett be, mikor *Szalmári-Paksi István* halála után superintendensválasztásra került sor.

Ekkorára a szakadás a lelkésziek és nem lelkésziek között már teljes volt. Egyik oldalon a hagyományos szellemi értékeket féltő s az új idők eszmé-áramlataiból nem ok nélkül tartó nemes *maradiság*, a másik oldalon a maradiságot még harc árán is fejlesztő tettekre sarkalni kész *haladás*. Az egyik tábor vezére *Sinai Miklós* kollégiumi professor, ez a roppant tudású, de a nem lelkészi vezetőket kizáró egyházkormányzati elveihez görcsösen ragaszkodó s egyébként is lobbanékony természetű férfiú. A másik oldal vezetője *Domokos Lajos*, debreceni főbíró, kollégiumi gondnok, ki újkori műveltségére rátartiságáról, a lelkipásztorok iránt tanúsított dolyfösségéről, a hagyományok megbecsülése iránt való fogyatékos érzékéről volt ismeretes. Hogy az egyház belső munkáit mennyire értékelte és hogy egész gondolkodását mennyire világias szempontok irányították erre jellemző az a mondása, mellyel az összeülő országgyűlés által régi kiváltságaikat megerősíteni szándékozó lelkipásztorokat kifizette: „Nem a mi papjainkat felemelni, hanem a pápista klérust kell lejjebb nyomni, s így lesz aequalitas.” Ezzel és ehhez hasonló más nyilatkozataival pedig Domokos csaknem valamennyi secularis társának a gondolkodását szólaltatta meg. Emiatt nem csodálható, hogy a lelkipásztorok érzése Domokostól és társaitól elfordult, bennük nem védelmezőiket s munkatársaikat, hanem jogfosztóikat és ellenségeiket látták, s gyanakvó szemmel tekintettek arra a lelkésztársukra is, akik az „urak”-hoz szítottak.

Hunyadi Ferenc is azok közé a lelkipásztorok közé tartozott, aki — a kortárs Keresztesi József feljegyzése szerint — „egy úton fut a secularis urakkal a szegény ecclesiasticusok jármának nehezité-

sében és az eklézsiái törvényeknek a megtapodásában." Emiatt sokan el is hajlottak tőle, s viselkedése még Csokonai figyelmét sem kerülte ki, megcsipvén őt a „Béka-egérharc“-ban az urak lisztészákja körül settenkedő „lisztnyalóci egér“ névvel.

Mindazáltal a superintendensválasztásból ő került ki győztesen. Nemcsak az urak gyűlésén kapott elsodró erejű szavazatszámot (425), hanem a lelkesiek egy töredékének külön gyűlésén is tekintélyes számú szavazatot nyert: az itt győzedelmeskedő Sinai Miklós 135 szavazata mellett 70 voksot.

A további dolgok már ismeretesek. Nem lett szükség rá, hogy *Rhédei Ferenc*, az egyházkerület főgondnoka beváltsa szavát, hogy t. i. pápistává lesz, ha Sinai marad meg superintendensnek; sem *Péchy Imre* nem jutott hozzá, hogy fogadkozása szerint maga fogja a széket Sinai alól kirántani; még csak az a gyönyörűség sem adatott meg az uraknak, hogy istenes tervük szerint a „papok gyűlését hajdúkkal veretik szét“. A király a superintendensi székben nem Sinaít, hanem Hunyadit erősítette meg.

Sinai a maga igazának keresésével még sokáig nyugtalanította az egyházkerület békességét, Hunyadi püspökségének is majd minden ideje a Sinai-féle ügy miatt való villongásban telt el. Hanem aztán a gyűlölködés tüze lassacskán kialudott, s a sebeket az idő beforrasztotta.

Hunyadi mindössze négy évig volt püspök. Mikor 1795-ben Domokos Lajossal a sárospataki kollégium vizsgáján a tiszántúli egyházkerület képviselőjében tartózkodott, július 7-én kólikabántalmaiba (mások szerint kolerába) belehalt. Sárospatakon temettetett el is. Sirja felé a debreceni egyház később emlékoszlopot állított, ez azonban tudomásunk szerint ma már nincs meg, s így a sirja ismeretlen. Emlékét azonban őrzi számos munkája, mely részint könyvben jelent meg, részint ma is kéziratban hever. Ezek közül különösen értékesek az igen mély megalkozottságú kátémagyarázatai. Nagyon nagyszámú prédikációt is adott ki. A világhírű angol puritán költőnek, Miltonnak egy szindarabját is lefordította. Kéziratban pedig egyebek közt érdekes világtörténelmi jövendölései maradtak fenn, melyek egy időben kéziratban másolatokban egész Magyarországot bejárták.

D. Dr. Nagy Sándor.

Kálvin, mint ember

(Kevésbé ismert adatok a nagy reformátor életéből.)

Kálvin természettől fogva szinte túl szerény ember volt, akinek nem sok kedve volt a közéleti tevékenységhez. Határozottan magábavonuló tudós természet volt. Két nagy dolog azonban egészen másként alakította életét: a gondolkozásban való következetesség és a cselekvésben való lelkiismeretesség. Ez a logikai beállítottság és a lelkiismeret szava előtti föltétlen meghajlás szorososan összetartoztak nála. Képtelenség volt előtte, hogy valamit félig csináljon meg és ellentmondást tűrjön gondolkozásában, vagy cselekvésében. Kora ifjúságától

kezdve rendkívül lelkiismeretes és istenfélő volt. Az evangéliumi hitre egy hirteleni megtérés által jutott. Megtérésének közelebbi körülményeit nem ismerjük, csak következményeit. Maga írja: „Még egy év sem telt el (megtérése óta) és sokan jönnek hozzám, hogy tanulják a tiszta tudományt, pedig még én is ujonc vagyok.“ Mindig Isten színe előtt állott s a világ látványosságai és örömei mit sem hatottak rá. Isten jelenlétének a visszfénye nyugodott rajta. A genfi tanács mondta egyszer róla: „Jellemének volt bizonyos fensége, az a fenség, melyet Isten formált ki rajta.“ — Életmódjában nagyon egyszerű, étkezésében nagyon mértékletes volt. Délig egyáltalában nem evett semmit. Délben, későbbi korában este volt a főétkezése. A munkáját már kora reggel megkezdte. Télben is a hajnali sötétben. Kevés aludt, gyakran csak négy órát. Első dolga volt a bibliaolvasás, elmélkedés, önvizsgálat és imádkodás. A fiatalemberek egyike (házában lakást kaptak többen) reggel öt és hat óra között hozta könyveit, akinek nagy gyorsasággal diktálta műveit. 8 óraker napról napra, hétről hétre ment a templomba prédikálni. Azután az egyetemre ment előadásokat tartani, a diákokkal és kollégáival megbeszéléseket folytatni. Rendesen kifáradva tért haza, egy kevés időre ágyba feküdt, azután újra munkához fogott. Jöttek a korrektúrák a nyomdából, levelek és személyes követek Svájcból és különböző országokból, ügyes-bajos emberek a gyülekezetből, vallásüldözések elől menekültek, gyűlések a városi tanácsban, presbitériumban, beteglátogatások stb. Este megint tanulmányihoz fogott s könyvei mellett ült éjjelig, sőt tovább is. És mindezt az óriási tejesítményt törekeny testtel és gyenge egészséggel végezte. Gyermekkorától kezdve gyenge szervezetű volt. Egy életrajzírója tizenkét betegségét sorolja fel, melyekben egymásután néha egyszerre többen is szenvedett. Még a halálos ágyán is dolgozott. „Csak nem akarjátok — mondá környezetének —, hogy az Úr lustálkodva találjon, ha jön.“ Nagyon önzetlen és igénytelen volt, sohasem haszonleső. Strassburgi lelkészségében nem is volt megszabott fizetése. Anyagi szükségében kénytelen volt eladni könyvtárát. Műveiért pénzt sohasem kapott. Genfben kapott ugyan lelkészi fizetést, később ennek is egy részét kollégáinak adta. Hagyatéka kb. kilencszáz pengőnyi volt. Három gyermekének korai halálát r. kath. ellenfelei istenítéletnek kiáltották ki, mire ő így felelt: „Nincs-e nekem tízezerrel lelki-gyermekem az egész föld kerekén?“ Lelkigondozásból számtalan levelet küldött szét egész Európában, melyek ma is egész kincsházát teszik istenfélő bölcseségének. Végrendeletében írja: „Kíarasztotta reám az Isten az ő kegyelmét nagy bőséggel, hogy a szent evangélium igazságát hirdethettem, szolgálhattam. Ünnepelesen kijelentem, hogy ezen nekem adott evangéliumi hitben akarok élni és halni s nincsen a Jézus Krisztusban készített üdvösségemen kívül más reménységem és bizodalمام.“ Kifejezett kívánsága szerint csak néhány barátja vett részt a temetésén s nekik is megtiltotta, hogy nyugvó helyét elárulják. Sirja ismeretlen, de lelke gyümölcsei áldásul vannak közöttünk.

Simsa és Gelzer után németből: D. D. N. S.

A felelősségtudat hőse

— Emlékezés gróf Tisza Istvánra. —

Az idei október 31-ének alkonyati óráiban éppen negyedszázada annak, hogy egy városligeti villa előcsarnokában Tisza István, politikai betörök puska-golyójától szíventalálva, hősi halált halt. Elszállt lelkéből, mint röptében megsebzett galamb fehér pihéje, négy egyszerű szó hullott vissza a földre: „Ennek így kellett lenni...”

Első hallásra oly világos, egyszerű négy szó ez; csak akkor jövünk kissé zavarba, ha feltesszük magunknak a kérdést: mit akart ezzel mondani ott és akkor Tisza István?

A kérdés megfejtéséhez közelebb visz bennünket, ha mindenekelőtt azt tisztázzuk, kinek vagy kinek szólhattak ezek a szavak.

Rajta kívül hatan voltak a szobában: a négy gyilkos és két szerető asszony, akik elhanyagló testét a karjukba felfogták.

A gyilkosoknak szánta volna utolsó szavait? Nem. Azok és az általuk képviselt politikai alvilág számára egy megvető gesztus volt csupán, amellyel a maga fegyverét a kandalló parkányára dobta.

Elborzadt drága feleségéhez s vele együtt megsebesült nőrokonához szólott volna? Kétségkívül hozzájuk is szólott. Hiszen tudjuk, hogy már napok óta ösztökélték politikai barátai, hagyja el a megbolydult bűnös Babilont, ahol egy pillanatra se biztos az élete; s ez a vita minden bizonnyal ott a belső szobában is folyhatott közte és két védő angyala között aznap is. Mintha ez az ellentmondást nem tűrő négy szó ennek a hiábavaló vitának akarta volna végét szakítani: „Ennek így kellett lenni...”

De miért kellett így lenni?

Erre a kérdésre, azaz éppen a kérdés lényegére nézve még így értelmezve se kapunk semmi választ. Valakinek vagy valakiknek jelen kellett lenni abban a szobában az említettekén kívül is, valakiknek, akiket a bűnügyi riporter nem látott meg s a vizsgálóbíró a szemtanúk sorában nem vett jegyzőkönyvbe; jelen kellett lenniök, mert ez a négy szó csak hozzájuk intézve leli meg az okát, célját, értelmét. Ez a négy szó olyan határozottsággal utal a jelenlétükre, mint egy égitest indokolatlannak értelmetlennek tetsző viselkedése valamely még fel nem fedezett másik égitest közellétére.

Ez a két rejtélyes valaki mindenütt jelen volt, ahol Tisza István megjelent; két személyi detektív volt ez, akiknek ő minden szavát, cselekedetét, egész életét az ellenőrzésük alá helyezte, két titkos szemés fültanú ott bent a belső szobában, a lelke legtitkosabb mélyén: az Istene és a hazája.

Hozzájuk szóltak az utolsó szavai. Hozzájuk intézve találják meg azok a magyarázataikat. Bocsánatkérés ez a négy szó az Istennel szemben, amiért az életét, ezt a drága ajándékot szinte az öngyilkosok makacosságával állítja oda — minden kérése ellenére — az aljas szenvedélyek forratagának az útjába. Nem azért, hogy a halálba meneküljön az elviselhetetlenné vált magyar élet elől. Azért kellett ennek így lenni, mert akkor minden más ellenkezőképpen történt, mint ahogy more patrio történnie kellett volna. Ezeresztendő sárba, szennybe gázolt

erkölcsei vetéséből 1918 őszén csupán a Tisza István becsületos, bátor helytállása maradt meg az egyetlen vetőmagnak, amelyből a magyar jövő vetése még egyszer kisarjadhatott.

A személyes felelősség imádságos átérzése az Éggel és a Földdel szemben egyaránt, mind egész a vértanúhalálig: ime a négyszázados magyar reformációnak egy szépségs „késő sugára!”

Azt a népet, amely elé lelki insége legreménytelenebb napjaiban is ilyen eszményképet állít az Úristen, nem elveszteni, hanem megtartani akarja. Hasonló nehéz időkben a Tisza Istvánéhoz hasonló felelősségtudattal igyekezzünk eszközei lenni az Istennek az ígért valóráváltásában.

Szele György.

Reformáció és ifjúság

— Október 31-iki meditáció. —

Mai ünnepi meditációnk kezdetén, ejtsünk egy pár szót kedves olvasóm, a lelkipásztori felelősségről. Valljuk be, hogy a kívülállók közül a legtöbben nem is eszmélnék ilyesmire. Az a lelkipásztor pedig, aki hivatása magaslátán áll, merem állítani, hogy mint kösziklát hordozza ezt a felelősséget vállain.

Képzeljük csak el, mit jelent az: hétről-hétre szemben állani egy ezerszemű társasággal, melyet az ókori klasszikus író „ezerszemű Caesar”-nak nevez. És tudni azt, hogy akik a padsorokban, vele szemben ülnek: igen lényeges százalékban a túlzott kritika éles és szúrós tekintetével néznek reá. És csak a kisebbik rész az, amelyik őszinte vágyó lélekkel foglal helyet a padokban; amelyek lelki táplálékra és gyógyszerre vágyik — és akiknek lelki szükségletét úgy kell kielégítenie, hogy közben leszerelje a vitriolos kritikával templomba lépőket is.

Kedves olvasóm, bármennyire érdekes és tanulságos volna is ez a téma: nem akarok arra több időt fordítani. Azt mondhatjuk reá, hogy ez a lelkipásztor magánügye; — hogy ne mondjam: benső lelki harca, melyet titkos kamarájában kell megharcolnia, mielőtt a szószékre lép.

Az már azonban igenis a gyülekezetre is tartozik, hogy bizonyos alkalmakat a lelkipásztornak semmiképpen sem szabad elmulasztania. A felelőségnek ez a része aztán egyenesen Isten orcája elé állítja a lelkipásztort. Teszem fel, ha október 31. közeledtével elmulasztanók a gyülekezetet a reformáció világtörténelmi nagy eseményére előkészíteni.

A felelőség megvan, sőt fokozódik a bibliai igék szerint is. A közeli napokban valóságos elemi erővel tört reám az a bibliai Ige, melyet a Zsoltárok könyve CIII: 5/b. versében olvasunk: „*Megújul a te ifjúságod, mint a sasé.*” Egy szempillantás alatt az égig nőtt a felelőségem aziránt, hogy nekem erről az Ígéről kell most ezen a helyen veled, kedves olvasóm, medítnom.

Mekkora öröm és megnyugvás számomra az, hogy én most e néma sorokon át, hozzád erről az ígéről szólhatok. Megoldódik veled az a nagy felelőségem, hogy a reformáció napján az ifjúság problémájára irányítsam a te figyelmedet.

Testvérem, arra kerlek, hogy tisztázzuk jól

a fogalmakat. Én ma nem a gyermekekről akarok szólni. Nem a vasárnapi iskolásokról, akiket Jézusunk az ölébe vett — hanem kifejezetten a felnőtt ifjakról, akik duzzadó erővel megjelennek az élet kapujában, sőt immár az élet küzdőterén is.

Vegyük tudomásul, hogy semmiféle nagy esemény, ami az emberiség sorsát előbbre vitte: meg nem történelhetett Isten által odaküldött ifjak nélkül. Ezer meg ezer példát lehetne erre felhozni. Jelképesen három bibliai és három egyháztörténelmi példát óhajtok csak feltárni és szívedre helyezni.

Nézd, ott térdel a Horeb-hegy oldalán egy hatalmas termetű pásztor ifjú. Úgy hívják, hogy Mózes. Szemtől-szemben áll atyái Istenével, aki szóba áll vele: old le saruidat lábaidról! Szent földön állasz. Én elküldelek téged az én rabszolga népem megszabadítására...

Nézd, ott áll egy gyermekifjú, két felkészült hadsereg között. Úgy hívják, hogy Dávid. És őt hitvány kis parittyakövel legyőzi a talpig vasba öltözött Góliátot... De nem ez volt ennek az ifjunak a legnagyobb győzelme. Hanem az, amikor egyszerű kis szerszámával: lantjával, szelid kis zsoltárenekét zengett s azokkal — merem mondani — meghódította az egész világot. Amikor egymásután röppenetek el ajkáról, mint fehér galambok, a legszentebb próféciák:

„*Imé, az Úrnak öröksége a fiak! Mint a nyilak a hősnek kezében: olyanok a serdülő ifjak*“ (Zsolt. CXXVII: 3—4. v.).

Vagy mint a CXXVIII. zsoltárt a jó Szenczi Molnár Albert ékes rigmusokba foglalta:

„*Meglátod gyermekeidet
Te asztalod körül,
Renddel, mint olajpesszöket,
Kikben szíved örül.*“

— Ezeknek a szárnyaló gondolatoknak a koronája minden bizonnyal ez a szent Ige: „*Megújul a te ifjúságod, mint a sasé.*“

Testvérem, kérve-kérlek, hogy a CXX—CXXXIV. zsoltárokat olvasd el és olvastassad el a read bizottakkal. A református ember: Bibliaolvasó ember. És én ezekről a kis zsoltárversekről, a Grádicok Énekeiről, el merem mondani, hogy a világirodalom legszebb remekei, amelyek nemcsak gyönyörködtetnek, hanem bennünk gondolatokat ébresztenek. Pedig a református keresztyén ember nemcsak Bibliaolvasó, hanem gondolkozó keresztyén ember is kell, hogy legyen — és ez a reformációnak egyik legáldottabb gyümölcse. Ez különböztet meg bennünket és ez emel felébe minden más keresztyéneknek.

A harmadik bibliai ifjú példája nem más, mint a mi Urunk Jézusé. A legnagyobbé, aki e földön élt... 12 éves korában hazamegy szüleivel Jeruzsálemből Názáretbe. Nevelő átyja korán elköltözik az élők sorából s ekkor ő ragadja kezébe az ácsszerszámokat és végzi a legnehezebb ács munkát, a házépítést. Jézus tehát nem valami misztikus kódalak volt, hanem igenis erőteljes izmos férfi. Ne higyjünk azoknak a bármilyen művészi Krisztus-képeknek, amelyek a mi Urunkat másképpen ábrázolják... Ez az impozáns ifjú jelent meg a Jordánnál, hogy megkeresztelkedjék. Ő győzte le könnyedén a pusztai kísértőt és ugyanúgy legyőzte három és fél éven át

a farizeusok és írástudók állandó törvetéseit. Ő nézett szembe oly rendíthetetlen bátorsággal, a gólgotai kereszthalállal s azon is didalmat szerzett... Bizony a zsoltáríró szent próféciája mindenekfelett a Jézusban dicsőült meg: „*Megújul a te ifjúságod, mint a sasé.*“

A három bibliai példa után, három egyháztörténelmi példát ígértem. Ezekkel óhajtom kedves olvasóm, lelkedben közelebből egyengetni a reformáció ünnepének útját.

Emlékezzünk első helyen az ifjú Lutherre, amint ott áll a wittenbergi vártemplom ajtajában s egy egész ellenséges világgal szembeszállva, kiszögezi a 95 tételt: 1517 október 31-én. Emlékezzünk az ő élete ama másik nagy jelenetére, amikor a wormsí birodalmi gyűlésen, uralkodókkal és fejedelmekkel szembeszáll és hitvallást tesz: „*Itt állok, másként nem tehetek!*“ És emlékezzünk arra, amikor élete legnagyobb művét megalkotja: wartburgi magányában, rövid tíz hónap alatt, nemzete nyelvére lefordítja a teljes Szentírást. De hogyan? Ezzel a bibliafordítással megteremtette a német irodalmi nyelvet és megvetette alapját a német nemzeti egységnek.

Aztán emlékezzünk Zwingli Ulrikra, Zürich nagy reformátorára, erre a kiegyensúlyozott lelkű ifjúra, akiről egy történettudós azt állította, hogy ha neki nem kellett volna koraéveiben szíve vérét ontani a keppeli csatamezőn: általa egész más irányt vett volna a svájci reformáció.

És végül emlékezzünk a legnagyobb reformátorra, a mi reformátorunkra, Kálvin Jánosra, kinek ifjú egyetemi hallgatói éveiben, párizsi diákszobája valóságos előadóterem volt, hová diaktársai köréje telepedtek, hogy hallgassák s lelkükbe írják fennkölt reformátori gondolatait. Az ifjú Kálvin, tudjuk, már 26 éves korában megírja hatalmas reformátori művét, az Institúciót, mellyel a reformáció ügyét egyszerre diadalra vitte. És ugyanaz az ifjú Kálvin megreformálja a romlott Genfét úgy, hogy az a reformáció kikristályosodásának középpontjává lett.

Imé, mindezekben ott van az Ige diadala:

„*Megújul a te ifjúságod, mint a sasé.*“

Most itt logikusan az következne, hogy magyar történelmi példákat sorakoztassak fel előtted, kedves olvasóm. Ezer helyett csak egyet. Egy hatalmas verssort, mellyel a költő a magyar szabadságharc ifjúságát s vele együtt az egész történelmi magyar ifjúságot így jellemzi:

„*Csodálatos ifjú sereg,
Mely nem tudni, hogyan támad?
Napok születték, mégis mintha
Szülte volna három század...*“

Zilaby Lajos, a Tiszántúlról, Nagyszalontáról felkerült országos nevű író, az első világháború letörése után, hatalmas jelszót röpített világgá, mely a maga kemény igazságával, azonnal megfogamzott a magyar lelkekben: „*Helyet az ifjúságnak!*“ Emlékezzünk e jelszó szomorú hátterére. Az első világháborúban nekünk magyaroknak hét-száz ezer hősi halottunk volt... Nyomukban azonban gondviselészerűen felnövekedett egy új generáció. De az életképtelenné szétvagdalt trianoni csonka

házában már ők sehogy sem tudtak elhelyezkedni. Némelyik két-három diplomát is szerzett. De nem jutott neki egy íróasztal sarka sem, ahol dolgozhatott volna... Most itt vagyunk egy második világháborúban. És Zilahy Lajos megváltoztatta az előbbi szállóigét így: „Ifjúságot a helynek!” Megérthetjük a szó mély jelentőségét. Ma volna hely az ifjúságnak. De vajjon a mai magyar ifjúság lelkileg fel van-e készülve arra, hogy megjelenjen az élet kapujában; hogy felvegye az élet harcát — és amit mi, öregek talán elrontottunk: azt ők jóra hozzák s a multak romjain egy szebb és boldogabb jövőt teremtsenek? Megvan-e a mai magyar ifjúságban töretlenül a nemzeti érzés, a tisztis hagyományokhoz való ragaszkodás, a tántoríthatatlan magyar jellem? — Ki merne ezekre a kérdésekre habozás nélküli *igen*-nel felelni?

Kedves olvasóm, amint a mostani második világháború napjai egyre telnek: úgy fokozódik a mi felelősségünk a magyar ifjúsággal szemben.

Csak egyetlenegy példát hadd hozzak fel. Néhány évvel ezelőtt megindult hazánkban a *leventemozgalom*. Összefogja ez a teljes serdülő magyar ifjúságot s illesse elismerés érette a magyar államférfiakat, a leventemozgalmat aranytárcán oda-kínálják az egyházaknak: Jertek egyházak, vegyetek részt a nagy nemzetnevelő munkában; neveljük a magyar ifjúságot a jövőben együtt istenfélőknek, magyar jellemeknek, hű és igaz keresztyéneknek... Én most itt ítéletet mondani nem akarok. De kijelentem, hogy ha a magyar református egyház most teljes erejével sorompóba nem áll: olyan rettenetes mulasztást követ el, amelyért örök felelősséggel tartozik majd a történelem ítélőszéke előtt és annak felette az örökkévaló Isten ítélőszéke előtt.

Kedves olvasóm, ennek a ma élő felnőtt generációnak mindent el kell követnie, a magyar ifjúság felemelése érdekében.

Fogjuk karon őket és hozzuk el magunkkal az Isten házába. Csak ez idő alatt is mennyi gonosz magvetéstől tarthatjuk távol őket és minden istentiszteleti alkalommal mennyi áldott magvetés lehetőségét nyújtjuk nekik?

Vigyázzunk máskor is az ő utakra. Mert az ellenség nagyon sötét és gonosz. És a maga titkos módszereivel, hálójába akarja keríteni mindenáron a mi drága ifjainkat: jövőnk reménységét.

Mindenekfelett pedig szeressük őket. A szeretet éltet. A szeretet gyógyít. A szeretet felmagasztal. Szeretettel mutassuk meg nekik, hogy mi bízunk öbennök és nagy dolgokat várunk tőlük.

A régi rómaiaknál volt egy nagyjelentőségű temetési szertartás. Ha valami közéleti kiváló embert, cézárt vagy konzult temettek: holttestét nyilvánosan elégették. Óriási máglya farakás közepébe rejtették a koporsót. A máglya legtetejébe pedig egy ifjú sást odakötözték.

Mikor aztán a máglyát egyik oldalon meggyújtották: a szertartást vezető főpap, a másik oldalon hirtelen fellepett a máglya tetejére s a megkötözött ifjú sást szabadon bocsátotta...

Mindenek szeme láttára, kibontott szárnyakkal, boldogan szállott azonnal az ifjú sas, a mérhetetlen tiszta magasságok felé — s a szomorú elmúlásról, a máglyarakásról: a megújuló életre terelte a szemlélők figyelmét.

Kedves olvasóm, körülöttünk lángokban áll egész Európa. Olyan, mint egy óriási halotti máglya. De a máglya tetejéről, diadalmasan száll a megújuló világ felé a büszke Albatrosz, az ifjú óriás saskeselyű: a magyar ifjúság!

Sírassuk meg azokat, akik a világháború máglyatüzeiben elhamvadnak. De könnyeinken át is lássuk meg a jövőbe szálló ifjú saskeselyűt. És foglaljuk imádságunkba a szoltáriró üzenetét és ígétét:

— Uram, Uram, újítsd meg a mi ifjúságunkat, mint a sasét!

Uray Sándor.

„Úrnak szolgái“

Irodalmi ismertetés.

Az irodalomtörténetíró jól tudja, hogy több jelentékeny művünk foglalkozik a református lelkészek életével, mint a többi felekezetieliel együttvéve. Magyarazatot is könnyen kapunk erre a feltűnő nagy érdeklődésre. Akit az a kérdés szorongal, hogyan viszonylik a színmagyar közösség a Földöntúlihoz, annak elsősorban a kálvinisták közt kell szétnéznie, s ha talál számonkérnivalót: természetes, hogy a papot veszi elő.

Megtisztelő ez a körülmény, de nem tagadhatjuk, van hátránya is. Minap hangzott el, a debreceni református tanárok tanfolyamán, nagyon hivatalos helyről a panasz, hogy a magyar regény meglehetősen sivár, egyoldalú képet fest lelkészeinkről. Igaz, nem csupán róluk, hanem az egész magyar életéről, nem is csak újabban, hanem úgyszólván kezdettől, Eötvös József és Kemény Zsigmond óta. Legföllebb az a különbség, hogy most száz éve még nem volt divat, hogy az érintettek gyűlölködést, befeketítést lássanak a kritikai ábrázolásban, sőt esetleg egyenest a bírósághoz fussanak elégtételért.

Az író ugyanis tökéletesen ártatlan, ha érzékeny kasztlelkeket megbotránkoztat a műve. Ő azt fejezi ki, amit érez, ami örömmel tölti el, vagy ami kétségbe ejti. Ha borús egy kor irodalma, a kor tehet róla, nem az író. Azt szokták ugyan mondani, az lenne a költő hivatása, hogy vigasztaljon, eszményeket mutasson föl. Csakhogy ez kockázatos vállalkozás. Jókai ellen még mindig föl-fölhördül az indulatos vád, hogy Új földesúrával hamis illúziókban ringatta olvasóit, s valóban fönnforog a veszély, hogy ha egy kor írói lemondanak ellenőrző kötelességükről, azt képzelet a köztudat, hogy fenéig tejföl, minden rendben van.

Ha nemreformátus íróink lelkészabrázolásait nézzük, épügy megtaláljuk az eszményi papot, például Eötvös Falu jegyzőjének nemes Vándoryjában, mint a Mórty-művek fülledt erotikájának előlegét Justh Zsigmond Ádám című — nemrég újonnan kiadott — kis regényében, bár magának a papnak az alakját, minden gyámoltalanságával, Justh is tiszteletreméltónak tünteti föl. Már Kemény Zsigmond, a református, sokkal szigorúbb, ha saját lelkészeinkről van szó. Jókai fény-árny elosztása, egész költészetét véve, arányosabb.

Móricz Zsigmond s Szabó Dezső riasztó regényeiben szintén lehetetlen nem látnunk a fájdalmas szeretetet. Hogy túloznak, az a műalkotás természetéből folyik: a művészet a lényeges vonásokat emeli ki, egy-egy alapérzésen át szemlél mindent, tehát még a realista is szükségszerűen egyoldalú. Móricz Fáklyájának a hőse nagyon esendő, még az is kérdés, keresztyén-e egyáltalában, de magyar szempontból vitán kívül eszménykép: elsőnek testesíti azt az új értelmiséget, amely látszólagos önérdéke ellenére föntartás nélkül átáll a falusi paraszt pártjára. Az Elsdort falu lelkésze sokkal keservesebb példa, mocsárban kialudt fáklya, mégis több a sorsában a jalkiáltás, mint a vád; az író számtalanszor kifejezi mennyire szánja ezt a szerencsétlen elkallódott hőst.

Egyes kivételektől eltekintve, akiket mély hálával és tisztelettel mintáz meg, nem ad-e ugyanilyen ijesztő képsorozatot erdélyi paptársairól Tolnai Lajos? Bármennyire gyűlölködő hírét költötték is kortársai, fő vádjuk nem az volt, hogy meghamisítja a valóságot: inkább, hogy nagyon is nyersen, azonnal fölismerhetően zsúfolja regényeibe az akkori élet fölöttlé alakjait. Nem volt a kiegyezés évtizedeinek élesebb szemű társadalom-ábrázolója, mint ő. S ez a könyörtelen ítéletmondó csaknem mindig ellenkező színeket használ pályatársai galériájához, mint az áldottlelkű Baksay Sándor, meghozza mélyebb szellem is és jóval jelentékenyebb író.

Mindezt pedig az teszi most időszerűvé, hogy megint beállott egy fiatal lelkész, pap-epikusaink sorába: *Farkas László*. Érdemes a figyelmünkre, hogyan találja meg a helyét a nagyok versenyében, s az ő mai helyzetképe jobbra vagy balra billenti-e a kérdést. Mintha középen egyensúlyozna Tolnai és Baksay közt; Móricz és Szabó Dezső pesszimizmusa meg Kodolányi föl-fölszálló optimizmusa közt. Ha pusztán a meseje felől nézzük, minden problémát kedvezően old meg, befejezése teljesen „megnyugtató”; mégis ott marad a keserű íz a szánkban, s a Fáklya zárómondatát juttatja eszünkbe: „Elvégeztetett: de semmi sem tisztázott.”

Nem első munkája már ez a rokonszenves tehetségű írónak. Bemutatkozó regénye, a Pók — meglehetősen Szabó Dezső ihletében — olyan művészt mutat, aki még nem bír rendet teremteni sok jólmegfogott alakja közt, s egyvonalú cselekvény híján, képtelen egyetemes érvényre, szimbolikus erőre emelkedni. Azóta sokat tisztult, de még mindig többet markol, mint amennyit szorít. *Úrnak szolgálai*, ez a cím az egész református lelkészi kar bemutatását igéri, s ebből a szempontból nem sok újat mond, ami az ő Faragó Gézájával történik. Hőse sorsa, egyénileg, csakugyan rendbe jön. A választáskor földult béke helyreáll, a parókia rendbehozatalára fölvelt kölcsönt kifizeti, meggyógyul a felesége, s ami legfontosabb, ő maga is valódi lelkésszé nemesedik, megtér. De az író bátor helyzetföltárását, amely őszintének, mélyen átéltnek hat, mégha csaknem riportízűen kisszerű is olykor, nem követi ezzel egyenrangú ábrázoló erő, mikor arra kerül a sor, hogy lássuk a megtisztulás módját, a kivezető utat is.

Nem kívánhatjuk, hogy fedezze föl a gyógyulás egyetemes csodaszerét az Úr minden szolgálai számára. Ha értelmileg, tartalmilag nézzük, tulajdonkép el

is végzi vállalt feladatát: föltárja a bajokat, s arra is helyesen mutat rá, hogy magából a pap lelkéből kell kiindulnia a javulásnak. Az a hiba, hogy hőse megtérésének nincs akkora élményforrósága, mint botladozásainak. Akad a regényben néhány eszményi pap, első renden maga a püspök, aztán — különösen — egy szomszéd falusi lelkész, sajnos, épp ez a regény egyik legelnagyoltabb mellékfigurája. Sokkal csekélyebb az elhíthető ereje, mint a mű legsikerültebb alakjáé, a nagyon vonzóan festett kurátoré, aki kezdettől ott áll világban járatlan fiatal papja mellett, s ha bajba jut, segít is rajta. Ez az ember él, de minden gondolatcsirája tökéletesen pogány.

S ennek a kurátornak a szelleme lebeg az egész kompozíció fölött. Mindjárt az elején, teljes joggal, megleckézteti a papot, s később is visszatér az a szemrehányása, miért nem tanítanak a theológián emberismeretet. „Krisztus Urunk az embert ismerte legjobban” — mondja, s az ő szempontjából tökéletesen igaza van. Csakhogy ezt azzal a büntudattal hallgatja a fiatal lelkész, mint a kezdő írógépügynök fogadhatná a minden hájjal megkent öreg hivatalosolga ravasz tanácsait. Igaz, pap gondja az egyházi adó is, a kölcsöntörlesztés is. De az evangéliumban igazán nem erről a praktikus emberismeretről van szó. Krisztus Urunk annyiban ismerte mindenkinél jobban az embert, mert el tudott menni gyarló természetünk legvégső határáig: Szeressétek ellen-seégeiteket.

Ezzel indul ugyan Faragó Géza is, de hamarosan visszatörpan. Egész sorsa itt játszik püspököstül, teljesen a földi világban. Meg sem közelíti Tamási Aront. Németh László Emberi színjátékát, vagy a zsidó Pap Károlyt, annak az elhíthető ábrázolásában, hogy csakugyan van egy nem e világból való birodalom, amelyik ma is érvényes, s a világ legkonokabb magyar falvai egy-két zugában is állandóan megvalósítható.

Azt lehetne mondani, ezek az írók mind rendkívüli hősöket választanak. A feladat azonban csakugyan olyan, hogy rendes emberi erő nem elegendő rá. Farkas László hőse átlagérvényű, kétségtelen. Korán árvaságra jutott parasztfiú, azért megy papnak, mert leghamarabb ott juthat kenyérhez. Nem aggasztja, hogy nem hívő. Azt reméli, majd csak találkozik a theológián Krisztussal. Ez a csoda nem akar teljesedni. A végső kibonyolódás is tulajdonkép a képviselőválasztás csodája, a pártkassza csodája. Vagyis nem legenda, nem példázat, hanem: anekdóta.

Faragó Géza becsületes hivatalnok, hű katona; tudja, mivel tartozik zászlajának. Érti, nehéz helyen áll: a magyar paraszt józan, állapítja meg feleségével együtt: nem kell neki a biblia. Hogy volt valaha reformáció s volt a népben élő hit, az itt föl sem merül. Pedig a szektakérdés is elővillan egy kemény, jól megírt, de kellően föl nem fogott jelenetben. Mi tette üressé a templomot, gyűlöltté a parókiát, erre szociológusaink már feleltek: a régi pap a nép oldalán állt, utódai áthúzódtak a napos oldalra, az urak mellé. Kurátori felelet; mindenesetre: a gyakorlati világban jól használható. Kár, hogy az író ezt nem látja. Jobbízú megoldást választott volna hőse bajai számára, mint a képviselő ezrese, az ellenzéki kurátor kormánypártivá térítése árán. Viszont az

igazibb okot jól látja Farkas László: sok az olyan lelkész, aki csupán a kenyérért tévedt erre a pályára. Csakhogy viszont ennek a problémának az igazi mélységeit s magasságait sejtetni is alig képes a regényében.

Szándéka így is becsületes, bátorsága, őszinte igazmondása tiszteletreméltó. Könyvét sok gyakorlati haszonnal olvashatják fiatal theologusok, akiket, úgy látszik, a falusi származás sem okvetlenül képesít, hogy rögtön hazataláljanak a falu lelkéhez. Alakábrázoló ereje ugyan nem eredeti, költőisége meglehetősen halvány; de életszerű, jószellemű írás. Egyenesen példamutató a kátholikus kérdés kezelésében. Nem emelkedik túl a lektúr-szinten, de dokumentumnak számottevő, elgondolkoztató. Egészben véve a sötét papregények számát szaporítja; reméljük, kerül még ki írója kezéből biztatóbb is.

Juhász Géza.

A munkácsi gyülekezet szeretetének megnyilvánulása Kollégiumunk iránt

Áldott napjai voltak a munkácsi és szolyvai gyülekezeteknek az elmúlt héten. D. Dr. Révész Imre püspökünk régóta vágyakozott találkozni a nagyfontosságú szolyvai szórvány-gyülekezettel, a Napkeleti Baráti Társasággal és a munkácsi reformátusokkal, akik a debreceni Kollégium iránt mindenkor meleg szeretettel viseltettek.

Ez a találkozás Isten kegyelméből október 23—25. napjain megvalósult. Püspök, úr október 22-én este Tamás Ferenc egyházkerületi missziói lelkész kíséretében indult el. Munkácsra még aznap este megérkezett és a történelmi múltú Rákóczi-kastélyban szállt meg.

Szombat délelőtt a szolyvai gyülekezete volt. Ez a kis gyülekezet pár évvel ezelőtt szerveződött missziói egyházközséggé. Imádsággal indult el és P. Tóth Lajos fiatal lelképásztor tudná elmondani, milyen nagy nehézségek közepette ért el oda, ahol ma van. Sokan imádkoztak értük. Az egyházkerület, az Egyetemes Konv-ent, a beregi egyházmegye és napkeleti bibliai baráti társaság minden szeretetükkel mögöttük állottak. Először csak egy kis segéd motoros bicikli volt, mellyel a fiatal és buzgó lelképásztor járta szórványait, majd lett otthonuk: szép tiszta és tágas. Beállítottak diakonisszatestvért és ma ott tartanak, hogy szép gyülekezeti termet akarnak építeni. Nem panaszkodnak. Püspök úr elé is csak azt a kérést terjesztették a presbitérium előtt, hogy gondoljanak rájuk szeretettel és imádkozzanak értük. Nem is csoda, hiszen ebben a kis, alig 600—700 lelkes szórványgyülekezetben olyan buzgó perselyadakozás folyik, ami számszerűleg is megelőz sok nálánál számban sokkal nagyobb gyülekezeteket. Püspök úr hirdette előttük Isten Igéjét és presbitéri értekezlet keretében ismerkedett meg problémáikkal és buzdította őket további lelkes munkára.

Szombaton délutántól kezdve egész vasárnapon át a munkácsi gyülekezetben szolgált Püspök urunk.

Ezeknek a szolgálatoknak kiemelkedő pontjai a munkácsi templomban szombaton este tartott kollégiumi ünnepély, a vasárnapi presbitéri konferencia és a munkácsi szórvány-internátus meglátogatása voltak.

Szombaton este mutatta meg a munkácsi gyülekezet Kollégiumunk iránt érzett szeretetét. Ebben a szeretetben egygyéforrt egész Munkács városa társadalmi és felekezeti különbségre tekintet nélkül. Bertók Béla volt püspök, Kovács József lelképásztor, R. Vozáry Aladár országgyűlési képviselő lelkes buzgósággal tevékenykedtek, hogy minél többet adhassanak az ősi Alma Maternek. Az ünnepélyen Püspök úr: „A Rákóczi-ház, mint a kegyelem házanépe” címen tartott előadást. Sok felejthetetlen érdekes része volt ennek az előadásnak. Debrecen — mondotta — mindig nagy hálát kell, hogy érezzen az erdélyi fejedelmek iránt, de *Debrecen mégsem a fejedelmi támogatás tette Magyarország világító lámpásává, hanem az önudatos polgárság. A debreceni Kollégium nem fejedelmi iskola volt, hanem a polgárok-nak az iskolája.* Mégis van Debrecenben valami, ami a Rákóczi névre figyelmezteti öregjeit és fiataljait. Milyen megható, hogy ez a valami egy harang. Mindenki tudja, hogy ez az öreg Rákóczi-harang. A debreceni eklézsiának öreg Rákóczi György ágyúiból öntette. Hogy ennek a harangnak beszédjét megértsék, rávésette a Rákóczi-ház bibliai jelmondatát: *Nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki jut, hanem a könyörülő Istené.* A kiválasztás, az eleve elrendelés nagy titka van ebben a mondásban. Öreg Rákóczi György ezt a nagy titkot akarta belezenegetni magyar századok nemzedékei szívébe. Az eleve elrendelés nem jelent passzivitást. Soha ezen a világon aktívabb emberek nem voltak, mint a predesztináció emberei. A Rákóczi-ház a kegyelemben való elmélyedése mellett olyan aktivitást mutatott a politika és kultúra és a gazdasági élet terén egyaránt, amely egész magyar történelmünkben messze kimagaslik. Megvolt bennük a belső függetlenség érzése, amellyel együttjárt a külső függetlenségért való áldozatos harc vállalása. Mindezt csak azért tehették, mert a kegyelem házanépe voltak és nem is akartak más lenni.

A kollégiumi felsegítő akcióra a munkácsiak szeretete ez alkalommal 4000 P-t adakozott.

Vasárnap körzeti presbitéri konferencia volt. Az egész vidékről szép számmal gyűltek egybe a presbiterek lelképásztoraik vezetése mellett. Munkács városa közgyűlési termét bocsátotta a konferencia rendelkezésére. A konferencián megjelentek: Bary Gyula beregi esperes, Dr. Tatár Géza beregi alispán, Munkács város képviselője. Istentiszteleten Tamás Ferenc egyházkerületi missziói lelkész hirdette az Igét: Szántások új ugart és ne vessetek tövissek közé. A konferenciát Püspök úr vezette. Előadást tartottak Balla Árpád és Dr. Csighy Sándor budapesti lelkészek a presbitéri tiszt értelméről és felelősségéről. Igen értékes hozzászólások után Püspök úr foglalta össze a konferencia megbeszéléseinek eredményét, különösen felhívta a figyelmet arra a nagy veszélyre, hogy a Sátán szavára sokan megkísértenek ettől a jelszótól: el a falutól. Nekünk hirdetésünk kell: *Magyar ember, falusi ember, ne menj el a faludból.* Azzal az emlékezetes mondásával zárta be a konferenciát, hogy az igazi magyarság és kálvi-

nizmus értéke fordított arányban van annak folytonos hangoztatásával.

Délután Püspök úr és a konferencia meglátogatta a ma már országosan ismert munkácsi szórvány-internátust. Ez a nagyszerű intézmény, amely Dr. Bartha Tilor vallásánál áldozatos munkája nyomán jött létre, ma már ötven diákot kész komoly nevelői munkájában egyesíteni. Püspök úr meleg elismerésének adott kifejezést a tapasztaltak felett és hangoztatta, hogy ez az intézmény Kollégiumunk fiatal kedves rokona és hogy milyen nagyjelentőségű lesz a jövőben mind nemzeti, mind magyar református szempontból az internátusok nevelése. Ne sajnáljuk ettől az áldozatot és azok szeretik igazán, akik pl. ilyen időben elindítanak „egy szekér káposztát” az internátus segítségére.

Hétfőn délelőtt a napkeleti baráti társasággal volt együtt Püspök úr. Mózes II. 32. része alapján a prófétai és papi lelkület közötti kapcsolatokat mutatta meg a társaság előtt. Ez a napkeleti baráti kör lelkészekből és világiakból álló bibliaköri közösség, akik pl. a Heidelbergi Kátét rendszeresen tanulják, nemesak tanulmányozzák, hanem meg is tanulják, pedig van közöttük sok egyszerű ember is. Felelősséget éreznek minden komoly missziói munka iránt és azt támogatják. Hatásuk sokakra es messzire kiterjed. Hónaponként szoktak összegyűlni és akkor naponként vizsgálják magukat az Isten Igéjének világosságában.

Püspök úr emlékezetes élményekkel tért vissza munkácsi útjáról.

T. F.

HÍREK AZ EGYHÁZMEGYÉKBŐL

BEREGI EGYHÁZMEGYE.

Lelkészegyesületi közgyűlés Beregben. A beregi református egyházmegye lelkészegyesülete 1943 szeptember 16-án Beregszászban lelkészegyesületi gyűlést tartott. A bevezető áhitatot: Dr. Baksay László tarpai lelkipásztor tartotta a Máté 7:21. verse alapján. Beszédében hangsúlyozta, hogy a lelkipásztor munkájának eredményét a szavak és a tettek egymáshoz való viszonya adja meg. Képezzük magunkat, hogy a szónak minél nagyobb mesterei legyünk, de arra sokszor nem gondolunk, hogy a szavainkat méltó cselekedetek kövessék. Szükség, hogy a mi életünkben a szavak és a tettek fedjék egymást. Evégből Krisztussal kell élő összeköttetésben lennünk. Bevezető áhitat után: Bary Gyula esperes, lelkészegyesületi elnök, szeretetteljes szavakkal üdvözölvén a megjelenteket, s ezek között különösen a lelkészegyesület nagyrabecsült vendégét: Gáspár Béla lelkipásztort, a Magyar Evangéliumi Munkásszövetség elnökét, a gyűlést megnyitotta. Megnyitójában több időszerű kérdésre hívta fel a lelkészegyesület figyelmét, így a Darányi-diákház támogatására, a lelkési övezgek segítésére, a barátkai missziói telep beruházásának elősegítésére stb. Ezután: Gáspár Béla, a Magyar Evangéliumi Munkásszövetség elnöke tartott előadást a Magyar Evangéliumi Munkásszövetség célkitűzéseiről. Szívbemarkoló és megrendítő példákkal mutatta meg, hogy mennyire szükség van, különösen most a Magyar Evangéliumi Munkásszövetségre, a protestáns dolgozók egyesítésére. A protestáns dolgozók sok helyen lelki irányítás nélkül szétszórtan élnek. Cél: a protestáns dolgozók egyesítése és irányítása. A Magyar Evangéliumi Munkásszövetségnek három programja van: az evangélium szociális parancsainak ismertetése, ezeknek a nemzetpolitikai életben való megvalósítása és helyi csoportok szervezése, külön helyi program szerint. Gáspár Béla előadása, melyet mindvégig

a legnagyobb érdeklődés kísért, rendkívüli hatást gyakorolt a lelkészegyesület minden tagjára. Reméljük, hogy buzdító szavainak látható eredménye is lesz. Majd Kovács József munkácsi lelkipásztor tartott előadást az egyházkerület felosztásáról: csak rövid határozati javaslatot terjeszt elő, mivel az ügy a Lelkészegyesület tagjai előtt már ismert. Helyesnek tartja Makkai Sándor általi három részre való felosztást, de kiegészíteni kívánja egyházmegyék és egyházközségek szaporításával. Felosztást három szempont indokolja: 1. Elvileg az egyházkerület nem felel meg annak, amit az I. tc. 4. része előír. 2. Történeti szempont, t. i., hogy egyházkerületünk nem magyar, nem református szempont szerint alakult. 3. Gyakorlatilag nem alkalmas teendők elvégzésére. Nem korszerű szervezet. Ezekhez hozzájárul még az a szempont, hogy a peremvidékek a legfokozottabb missziói gondozást igénylik, nehogy megegyeszer megismétlődjék 1918. A határozati javaslatához számos hozzászólás volt; Lelkészegyesület egy része a felosztás mellett, másrésze a felosztás ellen törtélandzsát, azzal az indokkal, hogy a mai háborús idők nem alkalmasak e kérdés elintézésére. Végül is az ügy alapos megtárgyalása és megvitatása után sem döntött a Lelkészegyesületi gyűlés, hanem úgy határozott, hogy az egyes lelkési körök beérkező összes javaslatainak figyelembevételére, az elkövetkező gyűlésen foglalja tárgyban véglegesen álláspontot. Ezután Simon Zsigmond egyesületi titkár javaslatára az „Ébredési mozgalom a magyar református egyházban” c. pályatétel határidejét közgyűlés 1944 május 1-ben állapítja meg. Ugyancsak Simon Zsigmond titkár javasolja, hogy az egyes egyházközségek kebelében alakult nőszövetségeket szervezzék bele egy egyházmegyei nőszövetségbe. Lelkészegyesületi gyűlés felkéri a missziói bizottságot az egyházmegyei nőszövetség megalakítására. Ezután lelkészegyesületi elnök a gyűlést berekesztette.

BÉKÉSBÁNÁTI EGYHÁZMEGYE.

Az Országos Bethlen Gábor Szövetség szegedi fiókjá október hó 24-én, vasárnap délután 6 órai kezdettel a Tiszaszálló nagytermébe „reformációi ünnepséget” hirdetett, a következő gazdag műsorral: 1. „Jövel Szent Lélek Úr Isten...” Közének. 2. Megnyitó beszédet mond Bíró Lajos hódmezővásárhelyi unitárius lelkész. 3. Ady Endre: „Alázatosság langy esője”, „Ádám, hol vagy?” c. verseit szavalja Elekes Zoltán főiskolai hallgató, a Bethlen Gábor Kör tagja. 4. Ünnepi beszédet mond Dr. Halasy-Nagy József egyetemi nyilv. rendes tanár, felsőházi tag „A reformáció mai értelme” címmel. 5. Ady Endre: „A Sion-hegy alatt”. „Az Úr érkezése” című verseit szavalja Bukovinszky László egyetemi hallgató, az Egyetemi Luther Szövetség tagja. 6. Hegedűjátékkal közreműködik Dr. Belle Ferenc hegedűművész, a Városi Zeneiskola igazgatója. 7. Zárószót mond Dr. Bruckner Győző egyetemi nyilv. rendes tanár. 8. „Erős vár a mi Istenünk...” Közének.

Öcsödön október 17-én körzeti presbitéri konferencia volt. Békésszentandrás és Kunszentmárton presbitéri gyűltek össze Öcsödön, Irlanda Dezső lelkipásztor és Dr. P. Nagy Elek másodlelkész készítettek elő a presbitéri találkozót. Az összefoglaló cím volt: Isten Pártján. Az Igét Tamás Ferenc egyházkerületi missziói lelkész hirdette. Előadásokat tartottak Marjay Géza békésszentandrás lelkipásztor és Kósa Ferenc egyházmegyei missziói lelkész. A presbitéri konferencia élénk érdeklődést váltott ki és sok komoly hozzászólás történt.

BIHARI EGYHÁZMEGYE.

Kivonat a bihari református egyházmegye 1943 szeptember 29-én Nagyváradon tartott közgyűlésének jegyzőkönyvéből. Kiadta: Dr. Szabó Lajos egyházmegyei lelkési főjegyző. A 38 lapnyi terjedelmű füzet magában foglalja Csávás Sándor egyházmegyei missziói előadó beszámolóját a bihari egyházmegye 1942—43. évi missziói év munkájáról, továbbá az egyházmegyei közgyűlés határozatait kilenc részben. A nagy gondnal és rendszerességgel megszerkesztett beszámoló a következő fejezetekből áll: Gyermekgondozás, ifjúsági munka, leánymunka, felnőttek közötti munka, a lelkipásztorszolgálat, a lelkipásztorok szolgálata, iratterjesztés, szeretetmunka, egyházi élet és misszió és végül: számadatok. Megtudjuk a jelentésből, hogy az egyházmegye gyermekeinek több mint a fele, nemreformátus népiskolába jár, de a vallásnevelést majdnem mindenütt lelkész végzi. Gyermekistentisztelet összesen 374 volt. Vasárnapi iskola

— néhány egyházközség kivételével — mindenütt működött, de sok helyen nem kielégítően. Összesen harminc tehetséges gyermeket irányítottak középiskola felé. A konfirmációi oktatást mindenütt a lelkész végezte. Az ifjúsági munka igen szomorú képet mutat. Az ifjúságnak csak egy csekély százaléka jár ifjúsági egyesületbe, bibliakörbe, cserkészcsapatba. Ifjúsági otthona 42 egyházközség közül csak 15-nek van. A hiányokat a leventék vallásiskolái oktatásával igyekeznek pótolni. A leánymunka valamivel vigasztalóbb képet mutat. Sok helyen virágzó leányegylet, leánykör, bibliakör, SDG-csoport és cserkészcsapat működik, lelkész irányítása és tanítónők vezetése mellett. Résztvettek a leányok szociális és jótékonyági, hazafias és társadalmi akciókban, bajtársi szolgálatban, munkaközösségekben, hadbavonultak hozzátartozóinak gondozásában és segítésében stb. A presbitériumok a missziói munkákban csak igen kis százalékban vesznek részt. Ezen az állapoton presbitéri konferenciák rendezésével igyekeztek segíteni, több-kevesebb eredménnyel. A férfimunkáról nincs semmi jelentenivaló, ami igen elszomorító. A női munka a nőszövetségekben folyik, s főként a jótékonyág területén mozog. Evangélicizációs alkalom alig volt. Családlátogatás sok történt az egyházmegyében, de a legtöbbet a „lelki alap hiánya” jellemzi. A háziistentiszteleteket kell minél szélesebb körben bevezetni. Ez az igazi családlátogatás — a missziói előadó szerint. Lelkészi csendes nap keltő volt: Nagyváradon és Barátkán, párhuzamosan a lelkésznék részére is. A szeretetmunka kapcsán megemlékeztek a beszámoló a gyülekezeti szegények támogatásáról, a Kollégium felségélyezéséről, a Szeretetszövetség árvamentő munkájának rendszeres támogatásáról stb. A számadatok — sok vonatkozásban — igen szomorú képet mutatnak. A hétköznapi istentiszteletekre alig járnak, vasárnapi istentiszteleten is a gyülekezetnek mindössze 10–20%-a vesz részt, úrasztalához pedig csak 7-5%-a járul. Áttértek hozzánk 299-en, kitértek 85-en. Vegyesházasságoknál javunkra 89, kárunkra 124 megegyezés történt. A születések száma messze elmarad a halálozások száma mögött.

DEBRECENI EGYHÁZMEGYE.

A hajdúszoboszlói Lórántffy Bibliakör látogatása. A hajdúszoboszlói Lórántffy Bibliakör tagjai még a felszabadulás után egy szép zászlót ajándékoztak a szatmári Hazatérés temploma részére, melyet az itteni nőszövetség tagjai májusi látogatásuk alkalmával személyesen megköszöntek. Ezt a látogatást viszonyították a múlt vasárnap a hajdúszoboszlóiak, amikor Bélteky Lajos lelképásztor vezetése mellett, a tűzharcosokkal együtt, mintegy 80-an látogattak el Szatmárra. A reggeli vonattal érkező vendégeket a Gőzfűrés állomáson a helybeli nőszövetségi tagok fogadták. Fél 10 órakor az egész vendégsereg a Hazatérés templomában tartott istentiszteleten vett részt, ahol ez alkalomból Bélteky Lajos hajdúszoboszlói lelkész prédikált a CXXII. zs. 1. v. alapján. Istentisztelet végeztével a cs. és kir. 15. huszárezred hősi halottai emlékművének leleplezési ünnepélyén vett részt a vendégsereg. Délután 6 órakor pedig vallásos-ünnepélyre gyűltek össze a láncos templomban, ahol alkalmi imádság után Dr. Kiss Bertalan lelkész üdvözölte a vendégeket, a Kálvin Énekhar pedig egy vallásos éneket adott elő. Eszenyi Sándor tanító vezetésével. Gargya Gyula városi tisztiorvos a szatmári és hajdúszoboszlói egyházak viszonyáról tartott érdekes előadást. Végül Bélteky Lajos lelkész köszönte meg az üdvözlést és szíves fogadtatást, ígérvén, hogy ők a jövőben is ápolni fogják a két gyülekezet között a jó viszonyt. A templomi ünnepély után egy kedves nap emlékeivel utaztak el a hajdúszoboszlói vendégek.

SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE.

Szatmári tudósítónk jelenti: Leánynevelőintézetünk szárnyépületének fundamentumát a múlt héten lerakták és most már gyors tempóban halad az építés. Nagy dolog ez a mai világban, mikor annyi akadály van az építésnek. Eddig azért nem foghattak az építéshez, mert hiányzott az anyag egy része. Most azonban már — hála Istennek — minden be van szerezve és ha az idő kedvező lesz, akkor kitűzött célunkat elérjük. Örömmel hozzuk ezt köztudomásra, mert tudjuk, hogy velünk együtt szívükön viselik

iskoláink fejlesztésének az ügyét és szívesen hoznak meg minden áldozatot az iskoláért. Bizony sok gonddal, bajjal és költséggel jár ma az építés, de viszont annál becsesebb és értékesebb munka ez, mert a legnehezebb időben, a magyar jövőért végezzük ezt.

K R Ó N I K A

ÜNNEPI KÉSZÜLŐDÉS

A reformáció emléknapja közelgetett. Már csak néhány hét és felvirrad a helység népe a nagy napra. Más időkben boldog örömmel készülődtek hozzá. Ennek most híre-hamva sincs. Más joglalkoztatja a lelkeket. A vizsgálat a szóbeszéd tárgya. Mindenütt erről beszélnek. Harminc tanú kapott idézést. Harminc tanúnak a lelke nyugtalan. Harminc tanúnak kell esküt tennie arra, hogy minden szó igaz, amit mond.

Az új iskola miatt van a háborúság. A lelképásztor a céltábla. Feléje repülnek a mérgezett nyilak.

A támadás a nagykorcsmából indult útjára. Borítal mellett itt táboroztak esténként a lázongók. Itt írták meg a községi napidijással a feljelentést. A fővezér maga a korcsmáros. Az „aszonygák” szerint az unokaöccsét akarja papnak megválasztatni.

A tanúknak az iskolában kell megjelenniük. Templomozás után kezdődik a kihallgatás.

Az egyházmegyei kiküldött este érkezett meg. A jegyzőhöz szállt.

Ezen a napon azonban nagy esemény történt. A férjiek reggel kimentek a földekre. Sietniök kellett az őszi munkával. Az asszonyok maradtak otthon. A kurátorné ezen az éjszakán nem hűnyta le a szemét. Százszor meg százszor átgondolta, hogy lehetne-e valamit tenni? Szüntelenül hallotta az öreg papné szívbemarkoló szemrehányását:

— Kurátorné asszony, lelkem, hát ez a hála?

Amikor így vergődött, nagy elhatározás érelődött meg a lelkében. Végigjárja a falut. Házról-házra jár. Mire a vizsgálóbiztos megérkezik: rendbe kell jönnie a dolognak. És úgy lön. Reggel nekivágott a nehéz útnak. Minden hajlékba bekopogtatott. Szívesen jogadták. A kocsmái titkos összejövetelek elmondásával kezdte a mondókáját. Majd a korcsmáros szennyest teregette ki. Az unokaöccsről sem feledkezett meg. Noha mindenki tudta, újból meg újból mégis elharsonázta, hogy az új iskola miatt van a háborúság. Az öreg nagytiszteletű úr elleni hajszát a legrutább eljárásnak minősítette. Kemény szavakkal bélyegezte meg a hálállanságot. Végül felhívta az asszonynepeket, hogy álljanak ki a sikra és mutassák meg, hogy nekik is van szavuk a faluban.

Hogy mi ment végbe akkor este az otthonokban, nem lehetett megtudni. Senki sem tesztt róla. Másnap korán reggel azonban a feljelentés aláírói megjelentek a jegyző lakásán és előterjesztették azt a kérelmüket, hogy a vizsgálóbiztos úrral szeretnének tárgyalni.

Ott állottak az előkelő úr előtt.

A korcsmáros volt a vezér. Egy ívet adott át. Valamennyi feljelentő aláírta. Ebben az írásban bocsánatot kérnek a lelképásztoruktól. Megbánták, amit tettek. Ünnepélyesen visszavonják a panaszukat. Elismerik, hogy az iskoláért nem támadás, hanem köszönet jár. A tanúk kihallgatását nem kívánják.

Az egyházmegyei úr átvette az írást. Arra kérte a megjelenteket, hogy küldöttségbe verődve, élőszóval

mondják el mindezt a parókián. Egy szó nem sok, annyi ellenvetés nem hangzott el.

Komor tekintettel indultak a parókiára.

Az öreg pásztor megindultan, könnyes szemmel hallgatta a megbánás szavait. A másik szobában a nagyliszteletű asszony zokogott. A küldöttség tagjai megrendülve néztek lelkészükre, aki csak ennyit tudott mondani:

— Atyámjiai! Istené legyen a dicsőség!

Ebben a pillanatban megszólalt a harang. Templomba hívta a gyülekezetet. Szava szelíden hullámzott végig a falon. Halkan, csendben, megilletődve seregett a nép; hozzácsallakozott a megbékélt társaság. Gyönyörűen szárnyalt a szoltár. A szívekből Ég jelé szállt a buzgó imádság. A gyülekezet megújult a töredelemben.

Aztán elbúcsúztak az előkelő vendégtől.

Ünnepi érzésekkel csendben, halkan hazafelé tartottak.

A helység népe pedig most már boldog örvendezéssel készülődhetett a reformáció áldott ünnepéhez.

Böszörményi Jenő.

A DEBRECENI PROTESTÁNS LAP mai, reformációi ünnepi száma, békebeli teljes terjedelemben: 16 oldalon jelent meg. Nagy lelki örömmel nyújtjuk át ezt az ünnepi számot kedves olvasóinknak, mely a mostanában nyújtott lappéldányok kétszerese. Báresak ugyanazzal az örvendező és ünnepi érzéssel fogadják az olvasók is a reformáció napjára készült Lapot. Báresak egy elkövetkezendő jobb világ előhírnöke volna ez az írás, melyben újra meg újra profétai hangok esendülnek meg... A szerkesztőség úgy iparkodott, hogy a gazdag tartalmú lappéldány, már okt. 31. előtt minden olvasónk asztalára kerüljön. Áldás és békeség szálljon reánk.

Hozzászólás a konvinti jegyzőkönyvek terjedelméhez. A Debreceni Protestáns Lap okt. 24-i száma méltánnyal szól az Egyetemes Konvent 1943 május 19–20-i jegyzőkönyvéről. Azóta megkapta azt minden lelképásztori hivatal. Legyen minden elismerés a Konventünké. Valóban szép, hogy rövid idő alatt oly sok munkát végzett. Minden lelképásztor érdekes olvasmányt talál a 648 oldalas könyvben. Ravasz László imádságától addig, hogy hány német verset kell tudni a VIII. gímn. növénydekeinek, valóban sok mindent élvezhetünk benne. Örömmel olvassuk az ifjúsági munkások jelentéseit, Kiss B. Júlia, Módis László, Tamás Ferenc, Pataky László, Kiss Antal Jenő nagy munkáról számol be. Méragadó mozzanat igazán sok van benne. Mégis kérdezzük illő tisztelettel: Nem lehetne a 648 oldalas könyvet felényi vastagságban adni? 2300 példányban nyomják. A Bethlen Nyomda szép kiállításában ez legalább 8 ezer pengő. A Parókiális Könyvtár utóbbi kötetét megvékonyultak, 620 volt a vastagabb, 410 lap az újabb. A Konvent jegyzőkönyve pedig évről-évre bővül. Bármennyi érték legyen is benne, ez holt tőke a legtöbb gyülekezetre nézve. Márpedig ezt a jegyzőkönyvet nem államsegélyből fizetjük. Minden egyházközség évi fizetnivalóinak súlyos tételei közt van ez is, sok egyháznál a be nem fizetett összeg közt. Jellemző az is, hogy a Konvent a régebben ugyancsak bővülő kiadványát, a Belmissziói Útmutatót szűkebbre vette — tekintettel a duzzadó nyomdászámllára. Észszerűbb anyaggazdálkodás is sürgeti a vékonyabb jegyzőkönyvet. A Tiszántúli Egyházkerület nyomdája tankönyvekhez nem tud papírt eleget kapni. Megengedhető-e ilyenkor a 648 oldalas jegyzőkönyv fényűzése? Ha megszavaztatnák az összes egyházközségeket, az volna a felelet: Nem... Ellenben kívánatos, hogy adja a konvinti jegyzőkönyv az egyes pontok egész terjedelme helyett a velejt a tényállásnak. Sürgőnystylus. És a határozatot is rövidebben. Az eredeti megtalálható a Konvent irattárában. Ha 320 oldalas jegyzőkönyvet kapunk 648-as helyett, a kevesebb több lesz. Ez az egyik nyereség. A másik pedig: a megmaradó papíron és a megtakarított költségen adjon ki a Konvent filléres népi olvasmányokat. Szórványmagyarok közt is, másfelé is erre van szükség. Az évről-évre növekvő jegyzőkönyv bőséges olvasnivalója helyett az lesz az igazi áldásos olvasmány! Hegyaljai Kiss Géza.

A parókiális könyvtárbizottság jelentést adott az Egyetemes Konventnek arról, hogy minő új kiadványokat remélhetünk. Eszerint jelenleg már munkában lévő kiadványok: a Magyar Református Egyháztörténet első kötetének második kiadását előkészíti D. Dr. Révész Imre püspök; a második kötetet írja Dr. Nagy Géza; a harmadik kötetet írja ifj. Dr. Szabó Aladár. Dogmatikát ír Dr. Vasady Béla. Református etikát ír Dr. Sebestyén Jenő. Filozófiatörténetet ír Dr. Bartók György. Egyházjogot ír Dr. Kovács J. István. — Tervbevett és már előkészített munkák: a teljes Intitúció 2. kiadása; jegyzetes Biblia; magyarázatos Biblia; ó- és újszövetségi Bibliaismertetés; ószövetségi Biblicia Theologia; egyetemes egyháztörténet; a magyar református hitvallások kiadása; a Heidelbergi Káté és a II. Helvét Hitvallás bilinguis és magyarázatos kiadása; a jelenleg érvényben lévő külföldi hitvallások bilinguis kiadása; Istentiszteleti Rendtartás; Liturgia; Homiletika; Pastoralis Theologia. — Nagy örömmel és Isten iránti hálával adunk hírt erről a gazdag programról.

Síremlékavatás. A debreceni Kollégium mult század első felében élt, európai hírű orvosprofesszora, Dr. Csécsy Nagy Imre és neje németújfalvi Simonffy Johanna, valamint egyetlen fiok, Dr. Csécsy-Nagy Miklós volt makói lelképásztor a debreceni Kossuth-utcai temetőben voltak eltemetve, a Simonffy-család sírboltjában. Onnan a Csécsy-Nagy család élő tagjai, élükön Csécsy-Nagy Imre nyug. altábornaggyal, a hamvakat átszállították a debreceni új Köztemetőbe s ott a Csokonai sírja számára fenntartott díszes körönd mellett, közös sírba helyeztették s felébe síremléket állítottak. Az új síremlék avató ünnepélye az elmúlt vasárnap, október hó 24-én délben, verőfényes őszi napsütésben folyt le. Képviselve volt a Csécsy-Nagy- és Simonffy-család, valamint a Kollégium igazgatója, Török Tibor tanítóképezdei igazgató által. A kollégiumi Kántus egy-egy énekszámot adott elő, a megszokott precizitással. A közös sír felett Uray Sándor debreceni lelképásztor tartott emlékbeszédet, ki négy évtizeddel ezelőtt Makón, Dr. Csécsy-Nagy Miklós oldala mellett kezdette meg lelkési szolgálatát és így a gyászoló családhoz kedves szálak fűttek. — A mostani rövidrefogott megemlékezés kiegészítésül, a nagynevű elődök életrajzra és méltatására. Lapunk egy későbbi számában még visszatérünk.

Az Országos Református Szeretetszövetség „Segítetek” címmel megjelenő naptárához a szükséges papírányagot oly nagy nehézségekkel s olyan sokára sikerült megszerezniünk, hogy emiatt az 1944. évi naptár nyomásához a rendnél jóval későbbben foghatott a nyomda s ez okból annak megjelenése is némi késedelmet szenved. A nyomdai munka már teljes erővel folyik s a vett értesülés szerint a naptárak expedálására december hó elején kerül sor. Szeretettel és bizalommal kérem a Lelkésztestvéreket, szíveskedjenek ezt a körülményt a hívek tudomására hozni s tolmácsolni előttük a Szeretetszövetségnek azt a kérését, hogy várják be türelemmel az általuk már évek óta megszokott és megszeretett naptár megjelenését s ne vásároljanak idegen kiadványokat. A naptárakat, úgy mint eddig, most is a lelképásztori hivatalok útján fogjuk hozzájuk eljuttatni. 1944. évi naptárunk ára a nyomdabérek és papírárak 100%-os emelkedése folytán az eddigi 50 fillér helyett 80 fillér lesz. Kiss Ferenc.

Az Egység Útja írja: Ma minden protestáns vezetőség és legkomolyabban küzd az egyke pestise ellen. XI. nagygyűlésük teljesen ennek a küzdelemnek jegyében állt. Ne feledjük, hogy a katolikus Franciaországban ugyanaz a kör régebbi keletű, s Petain államfő ösztökéli ma a francia családokat az Isten akarata szerinti családi élet követésére. Azt se feledjük, hogy a dicsekvés ebben a kérdésben nem ment meg hasonló bajtól, annál kevésbbé, mert katolikus vidékeket is megmetyelvezett már a kör.

A Magyar Református Híradó írja: Egyetlen közös tárgyalási alap maradt meg a háború utáni újjárendezés számára és ez nem más, mint az, hogy „mindnyájan bűnösök vagyunk” — állapították meg a közelmúltban a Keresztény Diákok Világszövetségének egyik londoni konferenciáján. A bűnbánat fontosságát is hangsúlyozták a konferencián, s azt is meglátták, hogy a bűnbánat nem maradhat elvont theologiai elmélet, hanem át kell azt vinni a gazdasági tere is.

Feltűnő lelet Kievben. A Gutenberg-Múzeum igazgatója, Dr. Ruppel közli, hogy Gutenberg ősbetűivel egy majdnem tökéletes kiadványt fedeztek fel egy 1557-ben

Genfben nyomtatott Szentírásnak bőrkötésű belső oldalán. A bőrkötésben összeenyvezett, nyomtatott papírvéket találtak, amelyek egy 1500-ból való, tehát a korai nyomtatásnak voltak töredékei, szövege pedig kimutatást közöl a katolikus egyház érsekségeiről. A betűk ugyanazokat a kopásokat és megrongálódásokat mutatják, mint amilyenek az 1456-ban megjelent Török-bullán találhatóak. Ez immár a harmadik lelet Gutenberg ősbetűivel készült nyomtatásból.

Görögkeleti papok kivégzése. A lapok jelentették, hogy Vorosilovgrádon a belügyi népbiztosság négy papot letartóztatott és hosszabb kínzás után a város egyik terén felakasztatta őket, mert a német megszállás alatt istentiszteletet tartottak a lakosság számára. A kivégzés előtt a papokat felöltöztették teljes templomi ornátusba és kiszúrták a szemüket. Másutt az áldozatokat keresztre feszítették.

HIVATALOS ÉRTESÍTÉS

A tiszántúli református egyházkerület püspöki hivatalától.

1959—1943. szám. TÁRGY: *Egyházkerületi térkép ára.*

KÖRLEVÉL

a nagytiszteletű esperes és lelképásztor urakhoz, a tanintézetek tekintetes igazgatóságaihoz stb.

Az egyházkerületi térkép árának befizetése céljából mult hó 20-án már közöltem az érdekeltekkel, hogy a térkép elkészítésére vonatkozó ajánlat beszerzése óta a papíros ára kétféleképpen is emelkedett s az annakidején érvényben lévő 25% sokszorosítóiáron felár pedig a közellátási miniszter engedélye alapján 70%-ra emelkedett. A térképet előállító cégnek joga van ezeket a felárakat felszámítani. Ennek következtében a térkép ára emelkedik. Az áremelkedés darabonként 2 P-t tesz ki, ez az összeg tehát még a térkép megrendelői által befizetendő.

Újból felhívom a megrendelőket, akik szeptember 20-i körlevelemnek még eleget nem tettek, hogy darabonkénti 2 P felárat a megküldött postai befizetési lap felhasználásával most már a legsürgősebben befizetni szíveskedjenek, hogy a térkép kinyomása és szállítása iránt intézkedhessem.

Debrecen, 1943 október 23.

D. Dr. Révész Imre,
püspök.

A tiszántúli református egyházkerület püspöki hivatalától.

4479—1943. szám. TÁRGY: *Iskolaegészségügyi szabályzat életbeléptetése.*

KÖRLEVÉL

közép- és középfokú iskoláink tekintetes igazgatóságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 8300—1943. szám alatt iskolaegészségügyi szabályzatot bocsátott ki. (Hivatalos Közlöny 1943. 5. sz. III. 1.)

E rendelet 1., 2. pontja értelmében ezen iskolaügyi szabályzat szerint kell ellátni a tanulók egészségvédelmét azokban az egyházi középiskolákban is, amelyek az iskolaegészségvédelem céljaira állami támogatást vesznek igénybe.

Az orvoshiány miatt azonban nem remélhető, hogy önálló iskolai orvosi állások szerveztessenek, tehát hogy középiskoláinkban olyan körzeti iskolaorvos alkalmaztas-sék, aki a rendelet 8. §-ának 1. pontja szerint az iskolaorvosi munkát heti 24 órában ellátja és még ezenkívül egészség-tant is tanít, munkaidejének legnagyobb részét iskolában tölti és más munkakört ellátni nem tud.

Lényegében és céljaiban teljesen megfelelő munkát jelent azonban az „iskolaorvos“ alkalmazása is (8300—1943. V. K. M. 3. § 3. p.), aki egy-egy iskolában vagy iskolákban megbízás alapján látja el az iskolaorvosi tennivalókat. Az iskolaorvos kötelező munkaideje (8. § 2. p.) aránylag kisebb, ennekfolytán az iskolaorvos más munkakört, biztos megélhetést jelentő állandó „foglalkozást“ is el tud látni.

Felhívom ezért közép- és középfokú iskoláink igazgatóságait, tegyenek javaslatot fenntartótestületüknek olyan

iskolaorvos alkalmazására, aki a 8300—1943. V. K. M. 3. § 3. p. szerint megbízás alapján látja el az iskolaorvosi tennivalókat, azt a munkakört, amelyet számára a 8300—1943. sz. V. K. M. rendelet 8. és 9. §§-ai előírnak.

Debrecen, 1943 október 19.

D. Dr. Révész Imre,
püspök.

A tiszántúli református egyházkerület püspöki hivatalától.

4765—1943. szám. TÁRGY: *Óradíjak megállapítása az 1943—44. iskolai évre.*

KÖRLEVÉL

közép- és középfokú iskoláink tek. igazgatótanácsaihoz.

A m. kir. kormány a tisztviselői, így a tanári illetményeket is folyó évi július hó 1-én újból rendezte. Méltányosnak tartom, hogy közép- és középfokú iskoláinkban a tanári többletóra, általában az óradíjak a tisztviselői illetmények emelésének mértéke szerint, a pénz mai vásárló erejére való tekintettel is rendeztessenek.

Felhívom azért kebelbeli közép- és középfokú iskoláink igazgatótanácsait, hogy a tanári óradíjaknak az 1943—44. iskolai évre történő megállapításánál a tisztviselői illetményeknek folyó évi július havában történt emelésének mértékét, a pénz mai vásárló erejét, mindenekelőtt pedig az V. egyházi törvénycikk 97. §-át és az Egyetemes Konvent 307—1941. számú határozatát tartsák szem előtt.

Debrecen, 1943 október 26.

D. Dr. Révész Imre,
püspök.

A tiszántúli református egyházkerület püspöki hivatalától.

4766—1943. szám. TÁRGY: *Az igazgatói ügyvitelben való segédkezésre állandó jellegű állások szervezése.*

KÖRLEVÉL

közép- és középfokú iskoláink tek. igazgatótanácsaihoz.

Az iskolák igazgatásával kapcsolatban felmerülő adminisztrációs teendők nagymérvű megnövekedése mindinkább szükségessé teszi, hogy intézeteink igazgatótanácsai az igazgatói ügyvitelben való segédkezésre kiegészítő munkakerőt, ú. n. titkárt, állandó díjnokot, irnokot, irodai kezelőt alkalmazzanak.

Kiegészítő munkakerőt már eddig is több intézetünk alkalmazott. Az eddigi gyakorlat szerint az ilyen alkalmazás csak ideiglenes jellegű volt, s az állás nem volt egybekötve nyugdíjjogosultsággal. Ennek következtében az igazgatói adminisztrációs munkakerők jobban fizetett, esetleg nyugdíjjogosultsággal is bíró állás kedvéért könnyen lemondtak iskolai alkalmazatásukról, tehát egy-egy intézetben szinte évenként változott az irodai alkalmazott.

Az igazgatói ügyvitel teendőinek elsajátításához hosszú gyakorlat szükséges. Amikorra az igazgató fáradságos munkával egy-egy alkalmazottat bevezetett az igazgatói ügyvitelbe, éppen a fenti okok miatt már kezdhette is a következő alkalmazott betanítását. Így azután ezek a munkakerők az igazgatóknak tényleges segítséget alig jelentettek.

Visszatért iskoláink igazgatóságai arról a figyelemre méltó tapasztalatról számoltak be, hogy a megszállás alatt iskoláinkban állandó jelleggel és nyugdíjjogosultsággal alkalmazott igazgatói titkárok az adminisztráció túlnyomó részét önállóan és megfelelően intézték, úgyhogy az igazgató valóban betölthette hivatását: iskolájának pedagógiai vezetője és ellenőrzője lehetett, nem vonván el idejét az adminisztrációtól.

Az állandó jellegű alkalmazás nagy jelentőségét iskoláink igazgatótanácsai már kezdik felismerni. Erre mutat, hogy a hajdúböszörményi polgári leányiskola és a nyíregyházi leánykálvineum tanítónőképzőintézetének igazgatótanácsa az adminisztrációs teendők ellátására állandó jellegű, nyugdíjjogosultsággal bíró díjnoki, illetőleg kezelői állást szervezett.

Felhívom igazgatótanácsainkat, tegyék megfontolás tárgyává iskolájuk állandó igazgatói titkári, irnoki, kezelői állásának megszervezését és betöltését. Az állás megszervezését elősegíti azon körülmény, hogy az 1941. évi VI. egyházi törvénycikk 3. §-a értelmében, amely 1942 január hó

1-én lépett hatályba, az országos református lelkészi nyugdíjintézetnek tagjai lehetnek a magyarországi református egyháznál, vagy annak valamely önkormányzati testületénél, úgyszintén az ezek által fenntartott intézetek körében rendszeresített álláson életfogytiglan alkalmazott lelkészi képesítéssel nem bíró tisztviselők is, ha a törvényben a kötelezett tagokra megállapított feltételeket mind ők, mind az állásukat fenntartó testületek azonos mértékben teljesítik. Tehát az igazgatók adminisztrációs munkáinak ellátására beállítandó tisztviselők országos lelkészi nyugdíjintézeti tagságának nincs semmi akadálya, ha az egyes állások megszervezése az 1933. évi egyházi I. tc. 74. §-ának 1. pontjában és 76. §-ának b) pontjában; az egyes tisztviselőknek ezeken az állásokon való alkalmaztatása pedig a IX. tc. 5. §-ának b) pontjában, illetve 7. §-ának 1. bekezdésében foglalt rendelkezések figyelembevételével történik.

Az I. tc. idézett §§-ai az állás szervezésének az illetékes egyházi hatóságok által való jóváhagyásáról; a IX. tc. 5. §-ának b) pontja a nyugdíjintézet kötelekebe felvételre jogosító álláson működő, nem lelkészjellegű tisztviselők életfogytiglan való alkalmazásának a követelményéről rendelkeznek. Végül a IX. tc. 7. §-a továbbá a felvételt a betöltött 24. életévhez köti.

Debrecen, 1943 október 26.

D. Dr. Révész Imre,
püspök.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNYEK

Minden pályázati hirdetményt egyházkerületünk hivatalos lapjában: a Debreceni Protestáns Lapban közzé kell tenni és a **Kiadóhivatal** címére (Debrecen, Kálvin-tér 17., Püspöki hivatal, Postafiók 65.) kell beküldeni.

Hirdetési díj szavanként 10 fillér. Legkisebb hirdetési díj 2 pengő.

A berekbüszörményi református felekezeti népiskola helyettesítésre ideiglenes minőségben *kisegítő tanerőt* keres a folyó iskolai év végéig. Az állás valószínűleg megüresedik lemondás folytán 1944 június 30-án. Doktor, patika helyben. Állás minél előbb elfoglalandó. Nyugdíjas tanítónőt vagy tanítót is alkalmazhatunk. Fizetés havi 150 P. Köteleessége IV. o. vezetésé.

Döge református egyházközsége pályázatot hirdet újonnan szervezett V. sz. *tanítói* állására a vallás- és közoktatásügyi minisztérium jóváhagyásától feltételezetten. Javadalom: Alapfizetés 10%-a és lakbér politikai községtől, többi államsegély. Köteleesség: a reábizott osztály(-ok) tanítása, kijelölt belmissziói munkákban segédkezés. Állás jóváhagyás után azonnal elfoglalandó. Pályázhatnak nők, férfiak. Pályázati határidő 21 nap.

Ösöd református iskolaszéke pályázatot hirdet a lemondás folytán megüresedett VIII. sorszámú *belterületi tanítói* állásra. Javadalom államsegéllyel és lakbérrel törvényszerű. Köteleesség a törvényben és szabályokban foglaltak szerint. Pályázhatnak férfiak és nők. Férfiak kántori oklevéllel. Pályázati határidő 1943 november 21.

Vasmegyer református egyházközsége pályázatot hirdet tényleges katonai próbaszolgálatot teljesítő *tanítójának helyettesítésére*. Fizetés és köteleesség törvényszerű. 10%-os helyi javadalom is az illetményhivatal útján. Lakbér az egyházközség pénztárából. Pályázati határidő 15 nap. Tanítónők is pályázhatnak. Kérvények Református Lelki-pásztori Hivatal, Vasmegyer (Szabolcs m.) címre küldendők.

TARTALOM:

Barca József: A reformáció üzenete és parancsa
Dr. theol. Dancsházy Sándor: Református keresztyén öntudat
Dr. Tóth Dezső: A reformáció ünnepe napjainkban
Harsányi Pál: A reformáció évfordulóján
D. Dr. Nagy Sándor: Hunyadi Ferenc
D. D. N. S.: Kálvin, mint ember
Szele György: A felelősségtudat hőse
Úray Sándor: Reformáció és ifjúság
Juhász Géza: „Úrnak szolgál”
T. F.: A munkási gyülekezet szeretetének megnyilvánulása Kollégiumunk iránt
Hírek az egyházmegyékből — Krónika — Hivatalos értesítés — Pályázati hirdetmények — Hirdetések

Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata. 1943—2482.

Főzéshez, fürdéshez, szobafűtéshez

A Gáz

a legjobb, legolcsóbb, legtisztább
a legkényelmesebb;
a leggyorsabban kezelhető;
melege pontosan szabályozható;
számlaértéke egy hónappal későbbben fizetendő.

Fűzők, tűzhelyek, autogeyserek, fürdő- és fűtőkályhák olesón kaphatók.

Díj t a l a n felvilágosítások, készülékek bemutatása, költségvetés.

BATTHYÁNY-UTCA 17. SZ.

Telefon: 28-53. sz.

DEBRECEN SZ. KIR. VÁROS

VILÁGÍTÁSI VÁLLALATA.

SESZTINA LAJOS

vasnagykereskedés
DEBRECEN
TELEFON: 20-06 és 15-48

Alapította:
Sesztina János
1819-ben.

IPARI, MEZŐGAZDASÁGI, HÁZTARTÁSI,
GÁZOLTALMI és LÉGVÉDELMI CIKKEK.

Alföldi Takarékpénztár Debrecenben

Ferenc József-út 16.

Foglalkozik a banküzlet minden ágával.
Betéteket legelőnyösebben gyümölcsösítet és azonnal kifizet.

KÖLCSÖNÖKET ÁLLANDÓAN FOLYÓSÍT.

Telefonok: 17-70 és 22-32.

Papi palástot és süveget

a közismert, közkedvelt hivatalos O. R. L. E. palástokat jutányos áron készíti

Szénási Sándor

Hódmezővásárhely, Tavasz-u. 20. sz.

JÓ MINŐSÉG! PONTOS MUNKA! KEDVEZŐ FIZETÉSI FELTÉTELEK!
Református iparos.

A „TAKARÉKOSSÁG” KERESKEDELMI RT.

kötelékébe tartozó cégek ma is változatlan feltételek mellett s zavartalanul állanak rendelkezésére mindazon mt. vásárlóknak, kik mindenkor pontos fizetményeik igazolására érvényes vásárlási utalvánnyal rendelkeznek!

ANGSTER JÓZSEF ÉS FIA

ORGONA- ÉS HARMÓNÍUMGYÁR RT.
PÉCS, József-u. 30. TELEFON: 17-14.

Fióküzem: Rákospalota, Pázmány-utca 72. sz.

Telefon: Budapest, 494-497. Új orgonák, mindennemű javítás és átépítés. Kitűnő hangú harmóniumok. Méltányos feltételek, művészi kivitel.

